

2014

Kogo kształcą polskie szkoły?

Na podstawie badań uczniów i analizy kierunków kształcenia
zrealizowanych w 2013 roku w ramach IV edycji projektu Bilans Kapitału Ludzkiego

Edukacja a rynek pracy – tom III

Krzysztof Kasperek, Mateusz Magierowski

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Kogo kształcą polskie szkoły?

Na podstawie badań uczniów i analizy kierunków kształcenia
zrealizowanych w 2013 roku w ramach IV edycji projektu Bilans Kapitału Ludzkiego

Edukacja a rynek pracy - tom III

Krzysztof Kasperek, Mateusz Magierowski

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości

Warszawa 2014

Publikacja powstała w ramach projektu badawczego „Bilans Kapitału Ludzkiego” realizowanego wspólnie przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości i Uniwersytet Jagielloński (Centrum Ewaluacji i Analiz Polityk Publicznych).

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Publikacja bezpłatna.

Poglądy i opinie przedstawione w publikacji nie odzwierciedlają stanowiska Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości a jedynie stanowiska autorów.

© Copyright by Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości

© Copyright by Uniwersytet Jagielloński

Wydawca:

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości

ul. Pańska 81/83

00-834 Warszawa

tel.: 022 432 80 80

faks: 022 432 86 20

biuro@parp.gov.pl

www.parp.gov.pl

Korekta językowa:

Anna Chrabąszcz

ISBN 987-83-7633-217-8

Publikacja dostępna również na stronie internetowej **www.bkl.parp.gov.pl**

Wydanie I

Warszawa 2014

Spis treści

Wstęp	4
Główne wnioski	6
Metodologia badania uczniów szkół ponadgimnazjalnych	9
Rozdział 1: Szkolnictwo ponadgimnazjalne w Polsce	16
Rozdział 2: Przegląd wyników badań	22
Dodatkowa aktywność edukacyjna uczniów	23
Plany edukacyjne uczniów	27
Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych jako uczestnicy rynku pracy	32
PaŃy dotyczące aktywności zawodowej	42
Oczekiwania płacowe uczniów szkół ponadgimnazjalnych	45
Kompetencje uczniów szkół ponagimnazjalnych	52

Wstęp

Niniejszy tom jest rozdziałem wielotomowej, empirycznej monografii „Edukacja a rynek pracy”. Jej celem jest systematyczna prezentacja wyników badań przeprowadzonych w ramach poszczególnych modułów *Bilansu Kapitału Ludzkiego*. Jej celem jest systematyczna prezentacja wyników badań przeprowadzonych w ramach poszczególnych modułów *Bilansu Kapitału Ludzkiego*. W obecnej rundzie modułów badań, a w konsekwencji tomów opracowań jest więcej niż w poprzednich edycjach, z wyjątkiem pierwszej. W 2013 r. badaniem objęliśmy, podobnie jak w 2010 r., studentów ostatnich lat studiów I i II stopnia oraz uczniów ostatnich klas szkół ponadgimnazjalnych. Uzupełnieniem tego wydawnictwa jest raport metodologiczny, który przedstawia szczegóły dotyczące doboru prób i realizacji badań. Jest on dostępny — podobnie jak kwestionariusze wykorzystane w badaniu oraz zbiory danych jednostkowych z badań pozwalające na wykonanie samodzielnych analiz zgromadzonego materiału z badań — na stronie internetowej projektu (<http://bkl.parp.gov.pl>).

Całość publikacji składa się z pięciu tomów:

1. Zapotrzebowanie na pracowników. Na podstawie badań pracodawców i ofert pracy zrealizowanych w 2013 roku w ramach IV edycji projektu Bilans Kapitału Ludzkiego

Autorzy: Marcin Kocór, Anna Strzebońska

2. Aktywność zawodowa i wykształcenie Polaków. Na podstawie badań ludności zrealizowanych w 2013 roku w ramach IV edycji projektu Bilans Kapitału Ludzkiego

Autorzy: Szymon Czarnik, Konrad Turek

3. Kogo kształcą polskie szkoły? Na podstawie badań uczniów i analizy kierunków kształcenia zrealizowanych w 2013 roku w ramach IV edycji projektu Bilans Kapitału Ludzkiego

Autorzy: Krzysztof Kasparek, Mateusz Magierowski

4. Przyszłe kadry polskiej gospodarki. Na podstawie badań studentów oraz analizy kierunków kształcenia zrealizowanych w 2013 roku w ramach IV edycji projektu Bilans Kapitału Ludzkiego

Autorzy: Magdalena Jelonek, Patrycja Antosz, Anna Balcerzak-Raczyńska

5. Rozwijanie kompetencji przez dorosłych Polaków. Na podstawie badań instytucji i firm szkoleniowych, pracodawców i ludności zrealizowanych w 2013 roku w ramach IV edycji projektu Bilans Kapitału Ludzkiego

Autorzy: Anna Szczucka, Konrad Turek, Barbara Worek

W sumie zaprezentowany został wieloaspektowy obraz sytuacji na polskim rynku pracy pod względem popytu i podaży pracowników o zróżnicowanym poziomie kompetencji, aktywności edukacyjnej dorosłych i jej warunkach instytucjonalnych, a także analiza planów i aktywności oraz samoocena kompetencji młodych osób u progu wejścia na rynek pracy lub podjęcia decyzji o dalszych ścieżkach kształcenia. Wiele danych zaprezentowanych zostało w układzie pozwalającym na porównanie sytuacji w kolejnych latach objętych badaniem BKL. Należy pamiętać, że z wyjątkiem pierwszej edycji, która została zrealizowana jesienią 2010 r. wszystkie kolejne edycje były realizowane w okresie wiosennym. Dokładne daty realizacji poszczególnych modułów są opisane w raportach metodologicznych.

Liczmy, że to opracowanie będzie, podobnie jak to było w poprzednich latach, wkładem do ważnych debat i planowania przedsięwzięć w zakresie polityk publicznych oraz źródłem danych i interpretacji dla innych opracowań naukowych oraz raportów stanowiących podstawę polityk publicznych w obszarze edukacji i rynku pracy.

Odrębną monografię stanowi raport podsumowujący wyniki IV edycji BKL, który, jak zwykle, zawiera pogłębione analizy wybranych problemów, w tym m.in. analizę opinii studentów kierunków zamawianych. Czytelników niniejszego wielotomowego wydawnictwa zachęcamy również do sięgnięcia po tamto studium.

Jarosław Górniak z zespołem autorskim

Główne wnioski

Uczestnictwo w zajęciach dodatkowych

- Uczestnictwo w zajęciach dodatkowych cieszy się popularnością wśród większości uczniów (58% uczestniczyło w tego typu zajęciach w ostatnich 12 miesiącach). Wyraźnie różnicuje je typ szkoły - najczęściej uczęszczają na nie uczniowie liceów ogólnokształcących, najrzadziej – szkół zawodowych.
- Na udział w zajęciach dodatkowych wpływa także wielkość miejscowości w której znajduje się szkoła ucznia, która determinuje zakres możliwości, z jakich może on skorzystać - odsetek osób biorących udział w takich zajęciach wzrasta wraz ze wzrostem wielkości miejscowości.
- Największą popularnością wśród młodzieży cieszą się zajęcia dodatkowe i korepetycje z przedmiotów szkolnych (63%), rzadziej wymieniane są w tym kontekście zajęcia językowe (37%) oraz zajęcia związane z rozwijaniem zainteresowań, hobby oraz rozwojem osobistym (27%).
O ile w pierwszych dwóch rodzajach zajęć najczęściej biorą udział kobiety, o tyle zajęcia pozwalające na rozwój zainteresowań oraz rozwój osobisty najczęściej wskazują mężczyźni.

Plany edukacyjne

- Według deklaracji respondentów, dominującym (obejmującym 4/5 uczniów) wzorem postępowania po zakończeniu edukacji ponadgimnazjalnej, pozostaje kontynuowanie nauki – aż 59% decydujących się na kontynuację nauki uczniów wskazało w tym kontekścieienne studia wyższe, co dowodzi umasowienia

wyższego wykształcenia i wysokich aspiracji edukacyjnych tej grupy uczniów.

- Chęć kontynuowania nauki po szkole ponadgimnazjalnej najczęściej deklarują kobiety oraz uczniowie liceów ogólnokształcących.
- Na wybór dalszej ścieżki kształcenia ma wpływ typ szkoły, w której uczeń obecnie się kształci. W liceach ogólnokształcących relatywnie dużą popularnością cieszą się różne kierunki specjalistyczne. Uczniowie techników najczęściej wybierają kierunki oferujące kształcenie specjalistyczne z zakresu nauk fizycznych, matematycznych i technicznych, a osoby uczące się w szkołach policealnych – kierunki z zakresu zdrowia (specjalistyczne i kształcące średni personel). Natomiast uczniowie zasadniczych szkół zawodowych najczęściej wymieniali kierunki związane z usługami osobistymi.

Uczniowie jako uczestnicy rynku pracy

- Połowa badanych uczniów zadeklarowała, że co najmniej raz podejmowała pracę zarobkową w ciągu minionego roku.
- Sytuacja zawodowa rodziców nie różnicuje wyraźnie skłonności do podejmowania pracy zarobkowej. Jeżeli natomiast weźmiemy pod uwagę sytuację materialną, to pracę zdecydowanie częściej deklarują jedynie uczniowie z rodzin w bardzo trudnej sytuacji materialnej. Zgodnie z jedną z hipotez, rodzice mogą traktować pracę uczniów bardziej jako uczestnictwo w pewnej „szkole życia” niż istotny wkład do domowego budżetu. Warto jednocześnie pamiętać, że wśród uczniów niektórych typów szkół wyższe odsetki

podejmujących pracę zarobkową mogą być konsekwencją realizowanego profilu kształcenia (np. w zasadniczych szkołach zawodowych).

- Uczniowie płci męskiej częściej niż dziewczęta podejmują pracę zarobkową, co można interpretować jako przejaw trwałości tradycyjnych schematów dotyczących ról płciowych.
- Podejmowana przez uczniów praca najczęściej (53%) nie jest w ogóle związana z tym, czego uczeń uczy się w szkole. Najprawdopodobniej ma ona zatem charakter sezonowy lub dorywczy. Wyjątkiem są uczniowie zasadniczych szkół zawodowych, wśród których odsetek osób podejmujących pracę związaną z ich wykształceniem jest wyższy.
- Uczniowie którzy nie podejmują pracy, najczęściej jako powód wskazują dzienny tryb nauki (55%) – prawidłowość ta dotyczy szkół wszystkich typów.
- Uczniowie, którzy chcieli pracować, ale nie mogli znaleźć pracy, najczęściej jako przyczynę podawali brak ofert pracy w okolicy; szczególnie często były to osoby ze szkół znajdujących się w najmniejszych miastach (do 10 tys.).
- Niemal 40% uczniów zamierza w przyszłości lub obecnie podjąć pracę w zawodzie, którego uczą się w szkole.
- Zawodami cieszącymi się największą popularnością w kontekście przyszłej pracy są: specjaliści nauk matematycznych, fizycznych lub technicznych (12%), spec. ds. zdrowia, prawni, dziedzin społecznych i kultury (po 8%) oraz średni personel ds. biznesu i administracji (7%).
- Zawody z największą tendencją do feminizacji to: sekretarki, operatorzy urządzeń biurowych i pokrewni, specjaliści nauczania i wychowania, pracownicy obsługi klienta, średni personel, specjaliści ds. zdrowia oraz sprzedawcy i pokrewni. Natomiast zawody z największą tendencją do maskulinizacji to: zawody robotnicze, kierowcy i operatorzy pojazdów, a także zawody związane z technologiami komunikacyjnymi i informatycznymi.

- Niemal co trzeci uczeń deklaruje zamiar założenia działalności gospodarczej w przyszłości. Częściej czynią to mężczyźni.
- 2/3 badanych uczniów planowało podjęcie pracy zarobkowej w ciągu kilku najbliższych miesięcy. Deklaracje były tym częstsze, im niższy był poziom wykształcenia rodziców ucznia. Zdecydowana większość badanych uczniów, zainteresowanych szybkim podjęciem pracy, myśli o podjęciu jej na pełny etat.
- Spośród osób zainteresowanych poszukiwaniem pracy, jedynie 1/3 zgłaszała potrzebę podnoszenia poziomu swoich umiejętności.
- Zapotrzebowanie na szkolenia jest silnie zróżnicowane ze względu na płeć. Mężczyźni: szkolenia umożliwiające zdobycie umiejętności charakterystycznych dla robotników wykwalifikowanych (np. kursy spawalnicze), operatorów maszyn i urządzeń (np. uprawnienia na wózek widłowy). Kobiety: kursy związane z nauką języków obcych oraz szkolenia umożliwiające zdobycie umiejętności przydatnych w branży usługowej (m.in. obsługa kasy fiskalnej, kursy barmańskie, kursy kosmetyczne).

Oczekiwania płacowe

- Na poziomie ogólnym oczekiwania płacowe uczniów w zakresie płacy minimalnej oraz płacy, którą uznają za optymalną nie odbiegają od realiów płac na polskim rynku pracy.
- Najsilniejszym determinantem oczekiwań płacowych badanych uczniów jest status społeczno-ekonomiczny (rozumiany jako wykształcenie obojga rodziców). Pozostałe czynniki warunkujące oczekiwania płacowe uczniów to typ szkoły oraz wielkość miejscowości, w której znajduje się szkoła. Najwyższe oczekiwania płacowe wyrażali uczniowie liceów ogólnokształcących (w drugiej kolejności techników) oraz mieszkańcy miast powyżej 500 tys. mieszkańców.
- Istnieją wyraźne różnice w oczekiwaniach płacowych pomiędzy kobietami i mężczyznami. Uczniowie płci męskiej deklarowali przeciętnie wyższe oczekiwania płacowe niż kobiety. Największe

dysproporcje w oczekiwaniach płacowych ze względu na płeć zaobserwowano w liceach ogólnokształcących.

Kompetencje

- W przypadku kompetencji uczniowie szkół ponadgimnazjalnych najwyżej oceniają swoje umiejętności interpersonalne (głównie praca w grupie i kontakty z nowymi osobami) i komputerowe. Te ostatnie pojmowane są jednak prawie wyłącznie jako podstawowe, w postaci wykonywania elementarnych operacji i poruszania się w Internecie.
- Najniżej oceniane przez uczniów kompetencje dotyczą ich zdolności technicznych i matematycznych. Należy jednak zauważyć, że w porównaniu do poprzedniej edycji badania z 2010r. (I edycja BKL) odnotowano nieznaczny wzrost przeciętnej samooceny obu tych klas kompetencji. Jednym z bardziej interesujących rezultatów jest wzrost przeciętnej samooceny kompetencji technicznych kobiet (większy niż w przypadku mężczyzn).
- Istnieje wyraźna zależność pomiędzy samooceną wybranych kompetencji, a preferowaniem pracy, w której będą one wykorzystywane. Im wyżej uczeń ocenia swoje kompetencje w danym zakresie, tym chętniej deklaruje gotowość do podjęcia pracy tego typu. Analogicznie, im mniej uczeń czuje się pewny względem swoich umiejętności w zakresie wybranych kompetencji, tym rzadziej zgłasza zainteresowanie pracą związaną z ich wykorzystaniem.
- W zakresie kwalifikacji dotyczących języków obcych znajomość co najmniej jednego z nich deklarują częściej kobiety niż mężczyźni. Największy odsetek osób sygnalizujących znajomość angielskiego odnotowano w liceach ogólnokształcących. Natomiast brak znajomości języka obcego najczęściej deklarowali uczniowie zasadniczych szkół zawodowych.

- Najpopularniejszym językiem obcym jest zdecydowanie angielski. Jego znajomość deklaruje 96% uczniów znających jakikolwiek język obcy. Na drugim miejscu plasuje się język niemiecki, wskazywany przez 60% uczniów.
- Przeciętna samoocena zdolności uczniów w zakresie wszystkich wymienianych kompetencji językowych jest zdecydowanie wyższa dla języka angielskiego, niż niemieckiego.
- Dwa najsilniej związane z samooceną kompetencji językowych czynniki to: status społeczno-ekonomiczny (im wyższy, tym przeciętnie większe poczucie kompetencji) oraz uczestnictwo w zajęciach dodatkowych z języka obcego (osoby uczęszczające na te zajęcia średnio wyżej oceniają swoje kompetencje językowe).

Metodologia badania uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Harmonogram badania

Opis zastosowanego ważenia wyników

Zastosowane pojęcia, klasyfikacje

i sposoby prezentacji wyników

HARMONOGRAM BADANIA ORAZ OPIS ZASTOSOWANEGO WAŻENIA WYNIKÓW

Badania uczniów ostatnich dwóch roczników szkół ponadgimnazjalnych zostały przeprowadzone w ramach IV edycji projektu „Bilans Kapitału Ludzkiego” przez Millward Brown SMG/KRC w dniach od 8 marca do 17 maja 2013 r., przy czym największe natężenie prac przypadło na okres od połowy marca do połowy kwietnia. Było to związane z wcześniejszym końcem roku szkolnego w liceach i technikach. Badanie realizowano techniką ankiety audytoryjnej, w oddziałach z wylosowanych do badania szkół. Z operatu – listy wszystkich 2240 oddziałów w każdym z województw - wylosowano (bez zwracania) po 103 oddziały do próby zasadniczej i 37 do próby rezerwowej. W celu uzyskania założonej minimalnej liczby oddziałów w przypadku każdego z województw korzystano z oddziałów z próby rezerwowej (158 przy 1474 oddziałach z próby zasadniczej).

W każdej ze szkół, w której znalazły się wylosowane do badania oddziały ankieter zbierał informacje dotyczące nazwy i liczebności wszystkich oddziałów, zachowując porządek nadany przez szkołę (np. klasy A, B, C itd.). Po spisaniu wszystkich oddziałów ostatniej klasy przystępowano do badania techniką ankiety audytoryjnej ze wskazanym oddziałem – zgodnie z wylosowanym numerem porządkowym. Jeśli numer ten był większy niż liczba oddziałów ostatnich klas, badanie realizowano w ostatnim ze spisanych oddziałów. Jeśli dany oddział z różnych powodów (takich jak np. odmowa) nie mógł zostać uwzględniony w badaniu, losowano kolejny oddział bez zwracania, z prawdopodobieństwem równym dla każdego elementu w ramach danego województwa. Zdecydowaną większość (1222) stanowiły oddziały ze szkół, w których do badania wylosowano jedynie jeden oddział. W próbie znaleźli się

również respondenci ze szkół, w których wylosowano 2 (296), 3 (96), 4 (8), lub 5(10) oddziałów.

Mimo iż z operatu wykluczone zostały szkoły, w których istnieją ostatnie klasy liczące mniej niż 20 uczniów oraz te, w których na oddział przypada średnio mniej niż 20 uczniów, zdarzały się w nim oddziały o liczbie uczniów mniejszej niż 20, co wynikało np. z bardziej szczegółowego podziału na specjalności i specjalizacje. Jeśli liczba uczniów w oddziale mieściła się pomiędzy 15 a 20, to w oddziale przeprowadzano badanie, zakładając możliwość jego połączenia z innym. Jeżeli taka możliwość nie występowała, dopuszczano liczbę zrealizowanych ankiet mniejszą niż 20. Oddział liczący mniej niż 15 uczniów wchodził z kolei do badania jedynie wówczas, gdy istniała możliwość połączenia go z innym oddziałem, który ma w programie wspólne zajęcia z oddziałem o niskiej liczebności i jednocześnie znajduje się na liście oddziałów ostatniej klasy w danej szkole. Ogółem metodą ankiety audytoryjnej przeprowadzono wywiady w **1632 oddziałach** (w tym 43 łączonych).

Liczba zbadanych oddziałów w poszczególnych województwach w podziale na typ szkoły

Województwo	Typ szkoły					Ogółem
	szkoła policealna	liceum ogóln.	liceum profil.	technikum	zasadnicza szkoła zawodowa	
Dolnośląskie	2	47	4	39	10	102
Kujawsko-pomorskie	4	39	2	35	20	100
Lubelskie	3	60	4	29	7	103
Lubuskie	1	44	2	43	13	103
Łódzkie	0	61	4	27	9	101
Małopolskie	1	52	2	36	12	103
Mazowieckie	3	56	2	28	11	100
Opolskie	0	51	1	31	20	103
Podkarpackie	4	48	2	39	10	103
Podlaskie	6	54	2	32	7	101
Pomorskie	2	50	1	36	14	103
Śląskie	3	48	1	36	14	102
Świętokrzyskie	1	57	1	33	10	102
Warmińsko-mazurskie	4	48	1	37	13	103
Wielkopolskie	1	44	3	43	9	100
Zachodniopomorskie	1	59	0	32	11	103
Ogółem	36	818	32	556	190	1632

Źródło: BKL – Badanie Uczniów 2013

W 1632 przebadanych oddziałach uzyskano 36538 ankiet. Z tej liczby - z powodu istotnych braków danych (np. nie podano płci respondenta) - wyłączono 199 ankiet. Finalna liczba ważnych obserwacji, które poddano analizie wynosi zatem **36 339**. Wyniki badania zostały zaprezentowane w formie danych nieważonych, jako że wykorzystanie wag korygujących rozbieżności pomiędzy udziałem poszczególnych kategorii w próbie i w populacji nie wpływało istotnie na uzyskiwane rozkłady częstości.

ZASTOSOWANE POJĘCIA, KLASYFIKACJE I SPOSOBY PREZENTACJI WYNIKÓW

Kompetencje

W związku z tym, że badania BKL obejmują wiele modułów badawczych, zdecydowano się na konieczną standaryzację kluczowych pojęć, aby uzyskane wyniki mogły być następnie porównywalne pomiędzy poszczególnymi modułami. Warto wobec tego wyjaśnić na początku, jakie jest rozumienie podstawowych terminów związanych z rynkiem pracy oraz kapitałem ludzkim, które zostały przyjęte na potrzeby całego projektu.

Najważniejszym punktem całych badań było wskazanie kompetencji, które są potrzebne na rynku pracy i jaka jest ich podaż ze strony pracowników (aktualnych i potencjalnych – uczniów, studentów, bezrobotnych). Kompetencjami, w przyjętym znaczeniu, jest wiedza, umiejętności i postawy związane z wykonywaniem określonych czynności, niezależnie od tego, w jakim trybie zostały nabyte i czy są potwierdzone w wyniku procedury walidacyjnej. W przypadku czynności zawodowych, związanych z wykonywaniem określonego zawodu, mówimy o kompetencjach zawodowych. W toku prowadzonych prac konceptualizacyjnych przyjęto na potrzeby projektu rozróżnienie 12 ogólnych klas kompetencji odnoszących się do różnych sfer pracy¹:

Kompetencje	Skrót	Sformułowanie w kwestionariuszu
Kognitywne	KOG	Wyszukiwanie i analiza informacji oraz wyciąganie wniosków
Techniczne	TCH	Obsługa, montowanie i naprawa urządzeń
Matematyczne	MAT	Wykonywanie obliczeń
Komputerowe	KOM	Obsługa komputera i wykorzystanie Internetu
Artystyczne	ART	Zdolności artystyczne i twórcze
Fizyczne	FIZ	Sprawność fizyczna
Samoorganizacyjne	SAM	Samoorganizacja pracy i przejawianie inicjatywy, terminowość
Interpersonalne	INT	Kontakty z innymi ludźmi
Biurowe	BIU	Organizowanie i prowadzenie prac biurowych
Kierownicze	KIE	Zdolności kierownicze i organizacja pracy
Dyspozycyjne	DYS	Dyspozycyjność
Językowe	JZK	Biegłe posługiwanie się językiem polskim w mowie i w piśmie

¹ Zaproponowana klasyfikacja kompetencji została przygotowana po analizie różnych ujęć kompetencji zawodowych stosowanych przez rozmaite instytucje na całym świecie – od instytucji zajmujących się danymi statystycznymi (np. Australian Bureau of Statistics), poprzez podmioty skupiające się na tworzeniu standardów kompetencji (np. Krajowe Standardy Klasyfikacji Zawodowych), po przedsięwzięcia odpowiadające za rozwój kompetencji zawodowych (np. O*NET. The Occupational Information Network). Pełne omówienie wypracowanej klasyfikacji zostało przedstawione w raporcie podsumowującym I edycję badań w ramach projektu BKL.

Zawody

Podobnie jak w poprzedniej edycji badania BKL, zawody w których badani uczniowie deklarowali chęć podjęcia pracy w przyszłości, kodowano zgodnie

z klasyfikacją zawodów opracowaną przez Międzynarodową Organizację Pracy w postaci ISCO-08. Każdy z deklarowanych przez uczniów zawodów był kodowany według klucza zawartego w tym standardzie. Ze względów praktycznych w raporcie wykorzystano dwa rodzaje kategoryzacji – do tzw. grup wielkich zawierających dziewięć ogólnych grup zawodowych oraz grup dużych obejmujących 39 bardziej szczegółowych grup zawodowych.

Skrót	Nazwa wielkiej grupy zawodowej
KIER	Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy
SPEC	Specjaliści
SRED	Technicy i inny średni personel
BIUR	Pracownicy biurowi
USLU	Pracownicy usług i sprzedawcy
ROLN	Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy
ROBW	Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy
OPER	Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń
ROBN	Pracownicy przy pracach prostych

Nazwa dużej grupy zawodowej

Oficerowie sił zbrojnych
Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i dyrektorzy generalni
Kierownicy ds. zarządzania i handlu
Kierownicy ds. produkcji i usług
Kierownicy w branży hotelarskiej, handlu i innych branżach usługowych
Specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych
Specjaliści ds. zdrowia
Specjaliści nauczania i wychowania
Specjaliści ds. ekonomicznych i zarządzania
Specjaliści do spraw technologii informacyjno-komunikacyjnych
Specjaliści z dziedziny prawa, dziedzin społecznych i kultury
Średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych
Średni personel ds. zdrowia
Średni personel ds. biznesu i administracji
Średni personel z dziedziny prawa, spraw społecznych, kultury i pokrewny
Technicy informatycy
Sekretarki, operatorzy urządzeń biurowych i pokrewni
Pracownicy obsługi klienta
Pracownicy do spraw finansowo-statystycznych i ewidencji materiałowej
Pozostali pracownicy obsługi biura
Pracownicy usług osobistych
Sprzedawcy i pokrewni

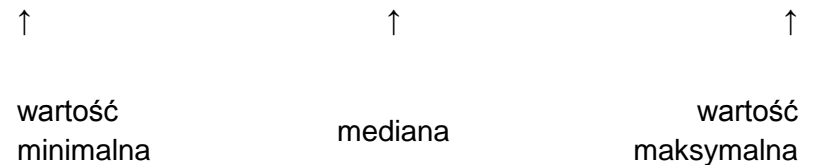
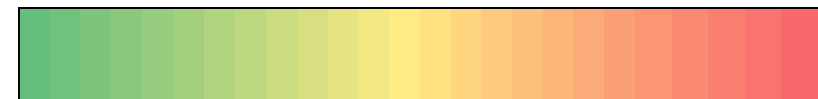
Pracownicy opieki osobistej i pokrewni
Pracownicy usług ochrony
Rolnicy produkcji towarowej
Rolnicy i rybacy pracujący na własne potrzeby
Robotnicy budowlani i pokrewni - z wyłączeniem elektryków
Robotnicy obróbki metali, mechanicy maszyn i urządzeń i pokrewni
Rzemieślnicy i robotnicy poligraficzni
Elektrycy i elektronicy
Robotnicy w przetwórstwie spoż., obróbce drewna, prod. wyr .tekst.
Operatorzy maszyn i urządzeń wydobywczych i przetwórczych
Monterzy
Kierowcy i operatorzy pojazdów
Pomoce domowe i sprzątaczk
Robotnicy pomocniczy w rolnictwie, leśnictwie i rybołówstwie
Robotnicy pomocniczy w górnictwie, przemyśle, budownictwie i
Pracownicy pomocniczy przygotowujący posiłki
Ładowacze nieczystości i inni pracownicy przy pracach prostych

Sposób prezentacji wyników

W wielu tabelach dla łatwiejszej orientacji zastosowano jeden z dwóch rodzajów kolorowania:

- „**topograficzne**”, nawiązujące do sposobu kolorowania map:

Wartościom względnie niskim odpowiada kolor zielony, przeciętnym (zbliżonym do mediany) - żółty, względnie wysokim – czerwony. Należy podkreślić, że zarówno środek, jak i bieguny skali kolorystycznej są wyznaczone przez empiryczne wartości analizowanej zmiennej, czyli kolejno: wartość minimalną, medianową i maksymalną. Przy kolorowaniu „topograficznym” w tabeli prezentującej zróżnicowane wartości zawsze wystąpi pełna gama kolorów (od zielonego, przez żółty, po czerwony).

wartości wskaźnika względem mediany

- „**temperaturowe**”, nawiązujące do kolorystyki związanej ze skalą temperatury:

W sytuacji, gdy chcieliśmy zwrócić uwagę na bezwzględne odchylenia od konkretnego punktu odniesienia (zwłaszcza od zera), wartości będącej punktem odniesienia nadawano kolor biały, wartościom ujemnym – niebieski, a dodatnim – czerwony, przy czym im większa bezwzględna odległość od zera, tym większa intensywność koloru. Przy kolorowaniu „temperaturowym” w tabeli nie musi pojawiać się pełna gama kolorów – mogą występować głównie kolory niebieskie (gdy większość wartości jest ujemna) lub głównie wartości czerwone (gdy większość wartości jest dodatnia); mogą też pojawiać się intensywne wartości czerwone, a tylko delikatne kolory niebieskie, gdy odchylenia dodatnie są duże, a ujemne małe (i vice versa). Konwencja temperaturowa szczególnie dobrze nadaje się do prezentacji danych pokazujących różnice między wartościami dla dwóch różnych kategorii, np. kobiet i mężczyzn.

-3 -2 -1 0 +1 +2 +3

odchylenia od punktu odniesienia (zero)

Rozdział 1

Szkolnictwo ponadgimnazjalne w Polsce

Jakie typy szkół ponadgimnazjalnych istnieją w Polsce ?

Jakim zmianom prawnym podlegało w ostatnich latach szkolnictwo ponadgimnazjalne ?

Jakiego typu szkoły ponadgimnazjalne są najpopularniejsze ?

Jakie kierunki kształcenia cieszą się największą popularnością ?

Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw definiuje pięć typów szkół ponadgimnazjalnych:

1. Trzyletnią **zasadniczą szkołę zawodową**, umożliwiającą uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe.
2. Trzyletnie **liceum ogólnokształcące**, stwarzające możliwość zdania egzaminu maturalnego i uzyskania świadectwa dojrzałości.
3. Czteroletnie **technikum**, pozwalające na uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe, a także zdanie egzaminu maturalnego i uzyskanie świadectwa dojrzałości.
4. Maksymalnie 2,5-letnią **szkołę policealną** dla osób posiadających wykształcenie średnie, stwarzającą możliwość uzyskania dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe.
5. Trzyletnią **szkołę specjalną**, przysposabiającą do pracy dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz z niepełnosprawnościami sprzężonymi, umożliwiającą uzyskanie świadectwa poświadczającego przysposobienie do pracy (Dz.U. z 2011 r., Nr 205, poz. 1206).

Do roku szkolnego 2013/2014 będą również istnieć **licea profilowane**, które zostaną zlikwidowane na mocy niniejszej ustawy.

Tabela 1.1. Współczynniki skolaryzacji² dla różnych typów szkół ponadgimnazjalnych w roku szkolnym 2012/2013

Typ szkoły	Współczynnik skolaryzacji brutto			Współczynnik skolaryzacji netto		
	K	M	ogółem	K	M	ogółem
Zasadnicza zawodowa	10	21,7	16	8,4	18,1	13,4
Technikum	35,3	50,9	43,2	25,1	34,7	30
Licea	73	50,3	61,4	57,6	33,7	45,4
Policealne	30,3	14	22	10,8	4,3	7,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane obliczone w oparciu o wyniki Narodowego Spisu Powszechnego 2011).

Najpopularniejszymi typami szkół ponadgimnazjalnych są licea (profilowane i ogólnokształcące) – według danych zaprezentowanych w publikacji GUS pt. *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2012/2013*, w roku szkolnym 2012/2013 kształciła się w nich niemal połowa osób w

² Współczynnik skolaryzacji brutto to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 grudnia) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania (w przypadku uczniów liceów, techników i szkół zawodowych wynosi on 16-18 lat, w przypadku szkół policealnych – 19-21 lat). Natomiast współczynnik skolaryzacji netto to relacja liczby osób (w danej grupie wieku) uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia do liczby ludności (stan w dniu 31 grudnia) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania (GUS 2013, s. 35).

wieku 16-18 lat. Wyboru liceów znacznie częściej dokonują kobiety – różnica pomiędzy udziałem w subpopulacji Polaków w wieku 16-18 lat uczniów i uczennic liceów wynosi niemal 25% na korzyść tych ostatnich. Mężczyźni częściej niż kobiety wybierali z kolei technika (łącznie z technikami uzupełniającymi) i szkoły zawodowe (łącznie ze specjalnymi szkołami przysposabiającymi do pracy).

Zasadnicze szkoły zawodowe

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych programów nauczania w szkołach publicznych, celem kształcenia zawodowego jest *przygotowanie uczących się do życia w warunkach współczesnego świata, wykonywania pracy zawodowej i aktywnego funkcjonowania na zmieniającym się rynku pracy* (Dz.U. z 2012 r., poz. 184, s. 3). Kształcenie w zasadniczych szkołach zawodowych jest skoncentrowane na wyposażeniu ucznia w wiedzę i umiejętności, które będzie mógł wykorzystać w pracy w określonym zawodzie (Dziewulak 2013, GUS 2013). Wzmiankowane rozporządzenie wyróżnia trzy kategorie efektów kształcenia w ramach tego typu szkół:

- efekty kształcenia wspólne dla wszystkich zawodów – wśród nich bezpieczeństwo i higiena pracy, podejmowanie i prowadzenie działalności gospodarczej, język obcy ukierunkowany zawodowo, kompetencje personalne i społeczne,
- efekty kształcenia wspólne dla zawodów w ramach obszaru kształcenia,
- efekty kształcenia właściwe dla kwalifikacji wyodrębnionych w zawodach (Dz.U. z 2012 r., poz.184, s.5).

Wymienione rozporządzenie jest pochodną wejścia w życie ustawy o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw z 19 sierpnia 2011 r., wprowadzającej istotne zmiany w szkolnictwie zawodowym. Jej efektem, zgodnie z założeniami twórców, ma być m.in. *zharmonizowanie* szkolnictwa zawodowego z rynkiem pracy (por.

Komunikat Ministerstwa Edukacji Narodowej o podpisaniu przez Prezydenta ustawy o szkolnictwie zawodowym). Na mocy niniejszej ustawy (art. 24.1) Minister Edukacji Zawodowej został zobowiązany do sporządzenia *klasyfikacji* zawodów szkolnictwa zawodowego, z uwzględnieniem *klasyfikacji* zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy (Dz.U. z 2011 r., Nr 205, poz. 1206, art. 24.1). Zawody te zostały na mocy rozporządzenia ministerialnego przypisane do ośmiu obszarów kształcenia zawodowego: (1) administracyjno-usługowego, (2) budowlanego, (3) elektryczno-elektronicznego, (4) mechanicznego i górniczo-hutniczego, (5) rolniczo-leśnego z ochroną środowiska, (6) turystyczno-gastronomicznego, (7) medyczo-społecznego i (8) artystycznego (Dz.U. z 2012 r., poz. 7).

W roku szkolnym 2012/2013 w 1378 zasadniczych szkołach zawodowych dla młodzieży (bez szkół specjalnych) uczyło się 183716 osób (GUS 2013, s. 204). Najczęściej uczniowie szkół zawodowych decydowali się na kształcenie w obszarze kierunków inżynieryjno-technicznych oraz usług dla ludności, najrzadziej – w zakresie kierunków artystycznych oraz rolniczych, leśnych i rybactwie .

Wykres 1.1. Uczniowie zasadniczych szkół zawodowych dla młodzieży według grup kierunków kształcenia (ISCED-97)³ w roku szkolnym 2012/2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Licea

Jedną z najistotniejszych zmian, jaką wprowadzała w systemie szkolnictwa ponadgimnazjalnego ustawa o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw była likwidacja trzyletnich liceów profilowanych (por. Dz.U. z 2002 r., poz. 451). Dnia 1 września 2012 r. zaprzestano naboru do pierwszych klas tego typu szkół, zaś w kolejnych latach likwidacji mają ulec kolejne klasy liceów profilowanych. *De facto* mają one funkcjonować jako odrębny typ szkoły ponadgimnazjalnej do końca roku szkolnego 2013/2014. Licea profilowane umożliwiają kształcenie w ramach jednego z 15 profili kształcenia ogólnozawodowego, zakończone egzaminem maturalnym

(por. Dz.U. z 2002 r., poz. 451, Dz.U. z 2003 r., poz. 1391). Wśród celów, jakie były stawiane w kontekście kształcenia w liceach profilowanych znajdowały się:

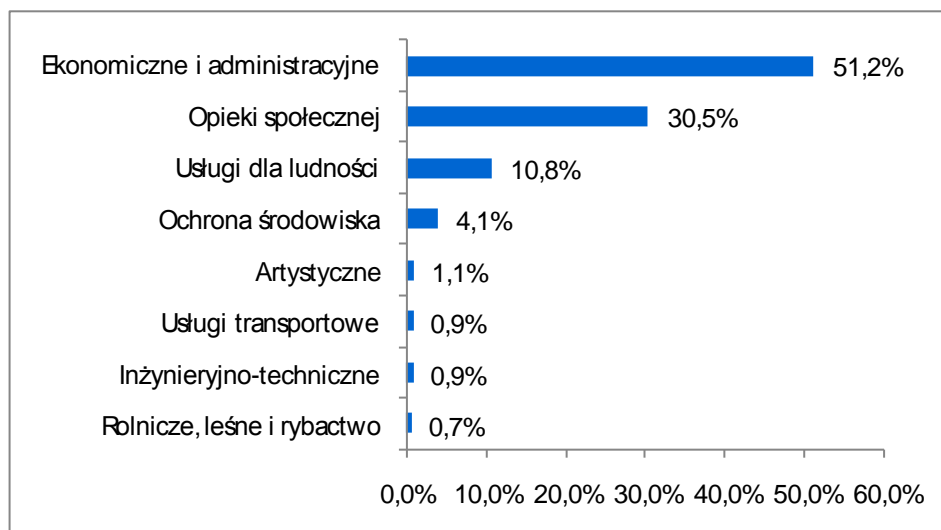
- zapewnienie absolwentom przygotowania o charakterze ogólnokształcącym, dzięki któremu będą mogli oni kontynuować naukę na studiach wyższych;
- przygotowanie uczniów do egzaminu maturalnego;
- tworzenie warunków umożliwiających organizację i prowadzenie kształcenia o charakterze ogólnozawodowym (z uwzględnieniem wykorzystania technologii informatycznej);
- przygotowanie do działań przedsiębiorczych oraz możliwości podejmowania przez absolwenta własnej działalności gospodarczej lub pracy w przedsiębiorstwach (Dz.U. z 2002 r., poz. 451).

W roku szkolnym 2012/2013 w 278 liceach profilowanych dla młodzieży uczyło się 14564 uczniów (GUS 2013, s. 221). Połowa uczniów szkół tego typu kształciła się na kierunkach ekonomicznych i administracyjnych, niemal 1/3 – w grupie kierunków związanych z opieką społeczną (GUS 2013, s. 225).

Licea ogólnokształcące jako typ szkół zorientowanych na przygotowanie ucznia do zdania egzaminu maturalnego oraz wyposażenie go w wiedzę, umożliwiającą naukę na studiach wyższych funkcjonują od 1999 r. w trybie trzyletnim. W roku szkolnym 2012/2013 w 2313 liceach ogólnokształcących dla młodzieży (wraz z uzupełniającymi, bez liceów specjalnych) uczyło się 577884 uczniów (GUS 2013, s. 214).

³ Klasyfikacja zgodna z Międzynarodową Klasyfikacją Kształcenia (ISCED-97).

Wykres 1.2. Uczniowie liceów profilowanych dla młodzieży według grup kierunków kształcenia (ISCED-97) w roku szkolnym 2012/2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

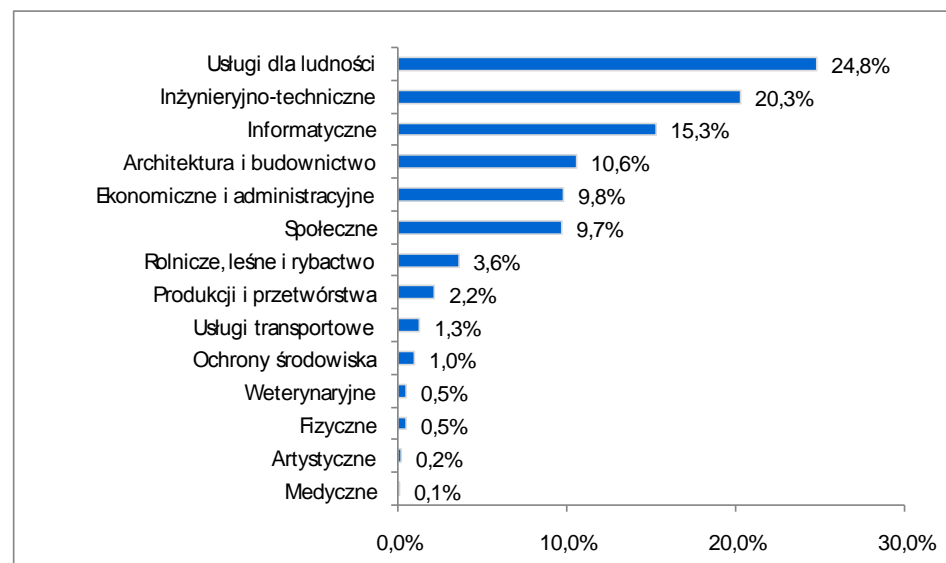
Technika

Czteroletnie technika umożliwiają uzyskanie wykształcenia średniego oraz kontynuowanie nauki na studiach wyższych (kształcenie ogólne jest realizowane w takim samym zakresie, jak w przypadku liceum ogólnokształcącego) oraz naukę w jednym z 92 zawodów (por. Komunikat dotyczący modernizacji systemu kształcenia ustawicznego). Oprócz techników kształcących w trybie czteroletnim, w polskim systemie oświaty wciąż funkcjonują technika uzupełniające dla uczniów zasadniczych szkół zawodowych, które jednak, podobnie jak licea profilowane, na mocy ustawy o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw z dnia 19 sierpnia 2011 zostaną zlikwidowane – od roku szkolnego

2013/2014 zaprzestano rekrutacji do pierwszych klas tych szkół (Dz.U. z 2011 r., Nr 205, poz. 1206).

W roku szkolnym 2012/2013 w Polsce funkcjonowało 2039 szkół tego typu (technika dla młodzieży, bez techników specjalnych, ale z technikami uzupełniającymi), zaś całkowita liczba uczniów kształcących się w nich wyniosła 521696 osób (GUS 2013, s. 229). Uczniowie techników dla młodzieży oraz techników uzupełniających najczęściej kształcili się w obszarze usług dla ludności i kierunków inżynieryjno-technicznych, najrzadziej zaś decydowali się na naukę w obrębie kierunków artystycznych i medycznych (GUS 2013, s. 234).

Wykres 1.3. Uczniowie techników dla młodzieży według grup kierunków kształcenia (ISCED-97) w roku szkolnym 2012/2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Szkoły policealne

W świetle ustawy z 19 sierpnia 2011 r., funkcją szkół policealnych jest kształcenie zawodowe (w maksymalnie 2,5-letnim trybie) uczniów posiadających już wykształcenie średnie. W roku szkolnym 2012/2013 w 421 szkołach policealnych dla młodzieży (bez specjalnych) kształciło się 39415 osób.

Rozdział 2

Przegląd wyników badań

W jakich formach dodatkowej aktywności edukacyjnej najczęściej biorą udział uczniowie ?

Jakie czynniki różnicują udział w tego typu zajęciach ?

Jaka jest skala i specyfika zjawiska podejmowania pracy zarobkowej przez uczniów ?

Jakie są plany edukacyjne i zawodowe uczniów ?

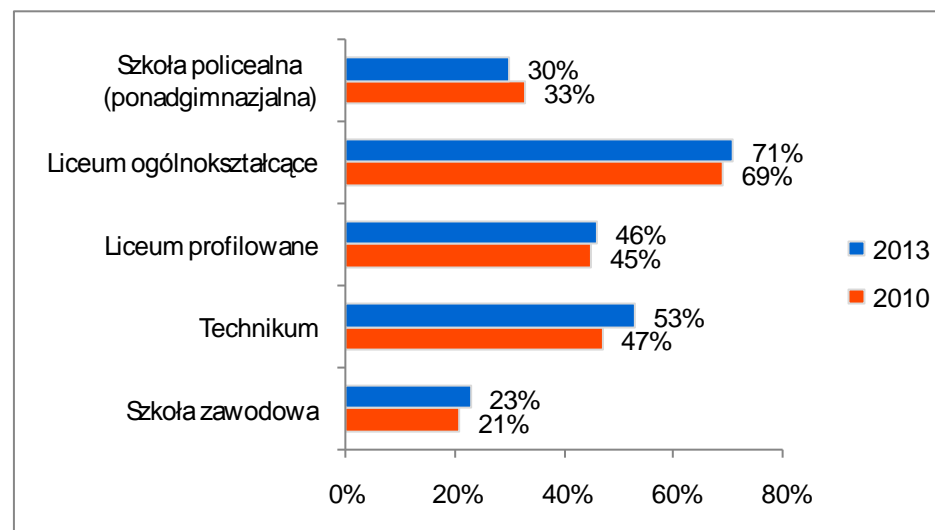
Jakie zmienne je różnicują ?

Dodatkowa aktywność edukacyjna

Istotnym obszarem aktywności uczniów, pozwalającej im w ramach zajęć pozalekcyjnych poszerzać zakres posiadanych kompetencji i umiejętności oraz podnosić ich poziom, są zajęcia dodatkowe. Uczestnictwo w takich zajęciach w ciągu ostatnich 12 miesięcy zadeklarowało 58% uczniów – o 4 punkty procentowe więcej niż trzy lata wcześniej (w 2010 r.).

Jedyną wyraźną zmianą, jaką można odnotować porównując odsetki uczniów deklarujących udział w zajęciach dodatkowych w 2010 r. i 2013 r. jest liczący 6 punktów procentowych przyrost tej grupy w technikach. Zdecydowanie najczęściej w zajęciach pozalekcyjnych uczestniczyli uczniowie z liceów ogólnokształcących – zarówno w przypadku kobiet, jak i mężczyzn podejmowanie takiego działania deklarowało ponad 2/3 uczniów w 2010 r. i w 2013 r. Wyraźnie mniej uczniów, bo niewiele ponad połowa, przyznało się do udziału w zajęciach dodatkowych w przypadku techników. Najrzadziej uczestnictwo w nich było udziałem uczniów z zasadniczych szkół zawodowych.

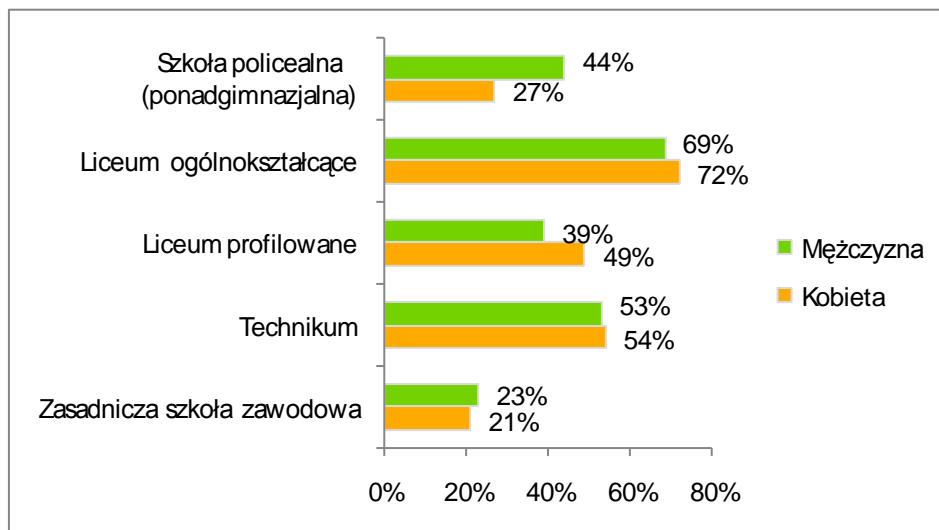
Wykres 2.1. Odsetek uczestniczących w zajęciach dodatkowych w ostatnich 12 miesiącach w podziale na typ szkoły

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2010 (N=35712), 2013 (N=36339).

Płeć wyraźnie różnicowała skłonność do udziału w dodatkowych szkoleniach i kursach jedynie w przypadku dwóch typów szkół: w liceach profilowanych częściej było to domeną kobiet, w szkołach policealnych – mężczyzn.

Wykres 2.2. Odsetek osób uczestniczących w zajęciach dodatkowych w ostatnich 12 miesiącach w podziale na typ szkoły i płeć

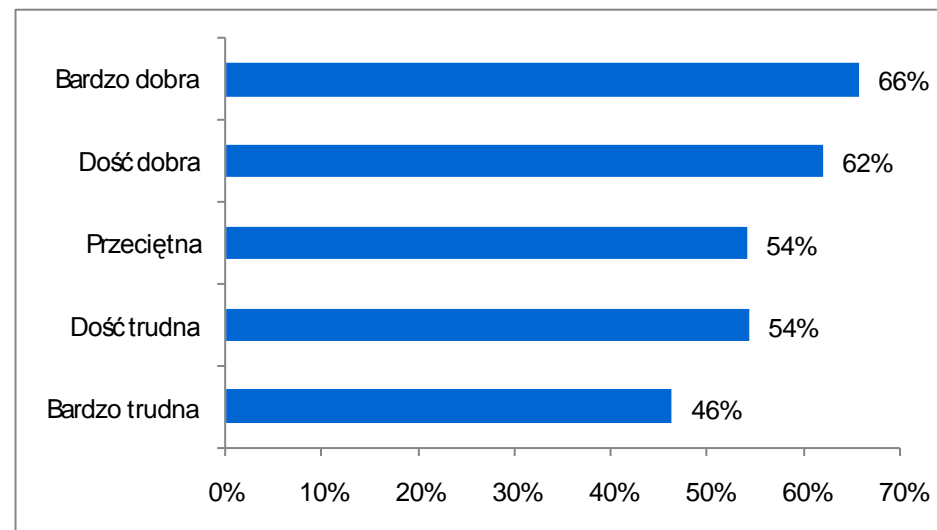

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013 (N=36339).

Najwyższe odsetki uczniów biorących udział w zajęciach dodatkowych odnotowano w województwach centralnych – świętokrzyskim (65%), łódzkim (64%) i mazowieckim (61%), a także w województwach dolnośląskim (63%) oraz małopolskim i wielkopolskim (62%). Najmniej uczniów podejmuje tego typu aktywności w województwach kujawsko-pomorskim (48%) i opolskim (47%).

Czynnikiem wpływającym na zróżnicowanie deklaracji dotyczących uczestnictwa w zajęciach pozalekcyjnych była również ocena sytuacji materialnej rodziny – wraz z przechodzeniem do kolejnych, coraz bardziej pozytywnych ocen tej sytuacji (pominąwszy identyczne odsetki w grupach uczniów z rodzin o dość trudnej i przeciętnej sytuacji materialnej) wzrastał odsetek uczniów odpowiadających twierdząco na pytanie o to, czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy brali udział w zajęciach pozalekcyjnych.

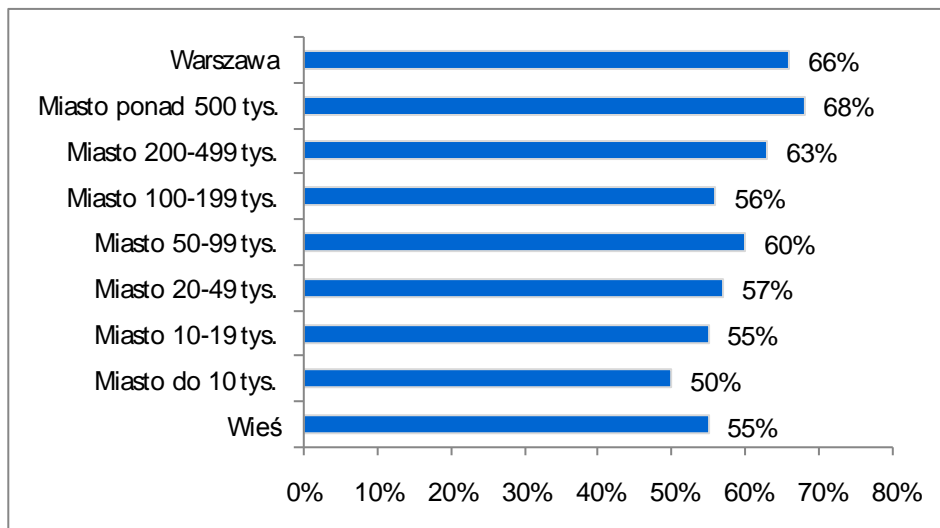
Wykres 2.3. Zróżnicowanie odsetka osób uczestniczących w zajęciach dodatkowych ze względu na ocenę sytuacji materialnej rodziny

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013 (N=36339)

Klasa wielkości miejscowości, w której znajduje się szkoła ma dość wyraźny wpływ na wysokość odsetka uczniów deklarujących uczestnictwo w zajęciach dodatkowych – wraz ze wzrostem wielkości miejscowości wzrasta również odsetek uczniów biorących udział w kursach i szkoleniach (choć istnieją kategorie stanowiące odstępstwo od tego wzoru – np. miasta od 100 do 199 tys. mieszkańców). Różnica pomiędzy kategorią z najwyższym odsetkiem takich uczniów (miasto ponad 500 tys.) a kategorią, w przypadku której odnotowano najniższy udział takich osób (miasto do 10 tys.) wynosi 18 punktów procentowych.

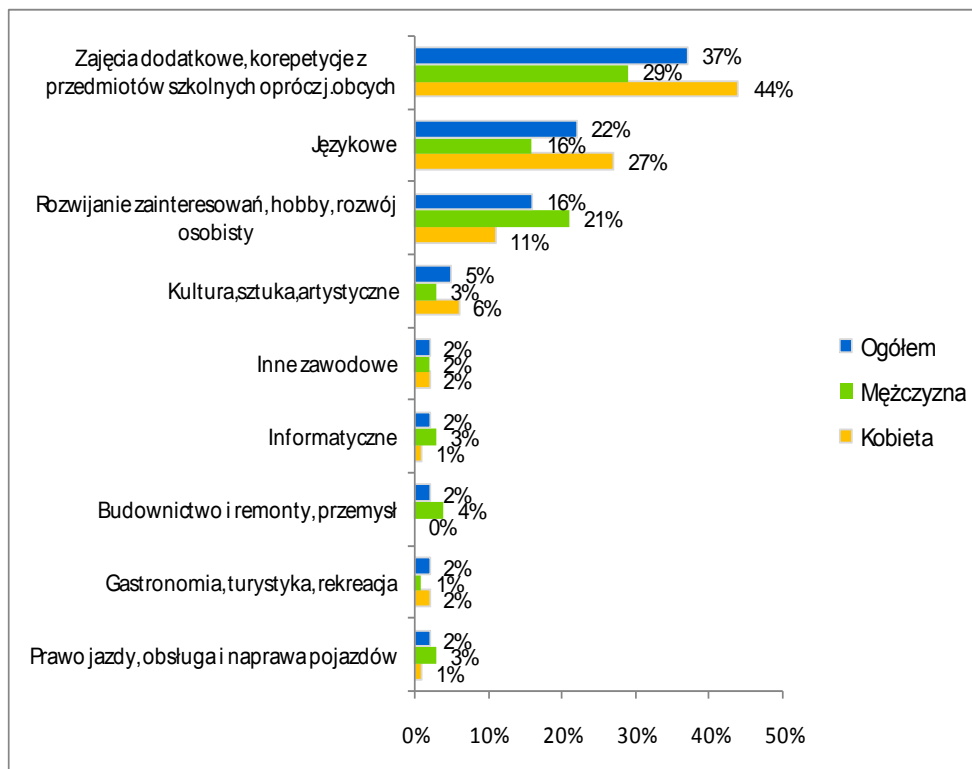
Wykres 2.4. Odsetek osób uczestniczących w zajęciach dodatkowych w ostatnich 12 miesiącach w podziale na klasę wielkości miejscowości, w której znajduje się szkoła

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013 (N=36339).

Największą popularnością cieszą się wśród uczniów zajęcia pozwalające dodatkowo rozwijać umiejętności zdobywane w szkole - korepetycje i zajęcia nadprogramowe z przedmiotów szkolnych (oprócz języków), które wskazało 37% wszystkich uczniów uczestniczących w badaniu. O 15% mniej osób deklaroowało udział w kursach językowych (22%). Relatywnie często deklarowano również udział w zajęciach pozwalających na rozwój osobisty, czy też rozwój hobby lub zainteresowań (16%).

Wykres 2.5. Najczęściej wskazywane rodzaje zajęć dodatkowych, w których biorą udział uczniowie (% wszystkich osób, które udzieliły odpowiedzi na pytanie „Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy uczestniczyłeś(aś) w jakichś dodatkowych zajęciach?”)

* respondenci mogli wskazać max.3 odpowiedzi; na wykresie zaprezentowano jedynie odpowiedzi, które zostały wskazane przez co najmniej 1% respondentów; w zakres kategorii „budownictwo i remonty, przemysł” zostały również włączone kursy architektoniczne

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013 (N=36339)

Na zauważenie interesującej zależności pozwala analiza rozkładu odpowiedzi w grupach kobiet i mężczyzn – o ile kobiety zdecydowanie

częściej deklarują uczestnictwo w zajęciach dodatkowych i korepetycjach z zakresu przedmiotów nauczanych w szkole oraz zajęciach językowych, o tyle uczniowie płci męskiej wyraźnie częściej niż kobiety wymieniali kategorie związane z rozwijaniem zainteresowań, hobby lub rozwojem osobistym.

Zajęcia dodatkowe oraz korepetycje z przedmiotów szkolnych są zdecydowanie najczęściej wybieraną kategorią w tych typach szkół, które kończą się egzaminem maturalnym – w technikach, liceach profilowanych i ogólnokształcących. Kilkakrotnie, a nawet kilkunastokrotnie rzadziej w porównaniu z tymi grupami podejmowali taką aktywność uczniowie zasadniczych szkół zawodowych i szkół policealnych. Różnice pomiędzy uczniami różnych typów szkół są mniejsze w kontekście zajęć poświęconych własnemu hobby lub rozwojowi osobistemu – wyraźnie częściej od pozostałych brały w nich udział osoby kształcące się w liceach ogólnokształcących.

Tabela 2.1. Rodzaje zajęć dodatkowych w których biorą udział uczniowie w podziale na typ szkoły (% wszystkich osób, które udzieliły odpowiedzi na pytanie „Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy uczestniczyłeś(aś) w jakichś dodatkowych zajęciach?”)

Zajęcia	Szkoła policeal.	Liceum ogóln.	Liceum profil.	Technikum	Zas.szkoła zawod.
Zajęcia dod., korepetycje z prz. szkol.	4	50	32	30	4
Językowe (nauka języków)	7	30	14	16	3
Rozw. zainteresowań., hobby	9	19	12	13	9
Kultura, sztuka, artystyczne	3	7	4	3	1
Inne zawodowe	4	1	1	4	2
Informatyczne	1	1	1	4	1
Budownictwo i remonty, przemysł	1	0	1	4	3
Gastronomia, turystyka, rekreacja	1	1	1	3	1
Prawo jazdy, obsługa i nap. pojazdów	1	1	1	3	3
N	711	18880	692	12045	4011

* respondenci mogli wskazać max. 3 odpowiedzi.

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013(N=36339).

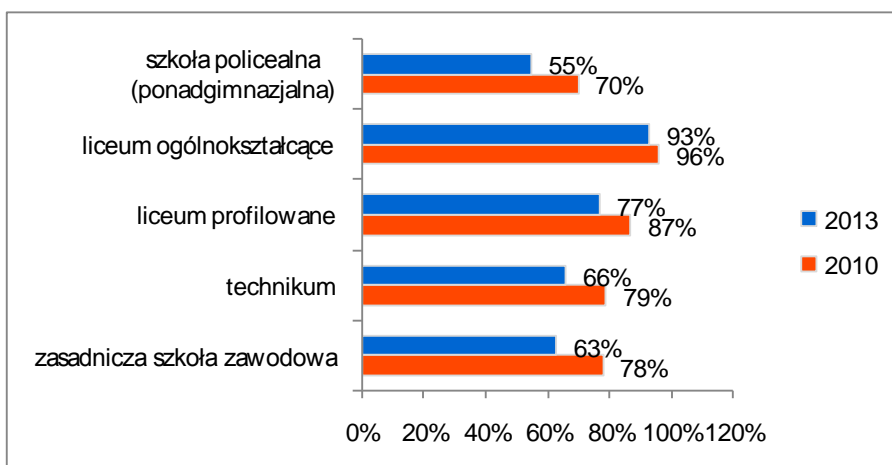
Plany edukacyjne uczniów

Istotnym wątkiem badania uczniów, prowadzonego w ramach IV edycji BKL, były plany edukacyjne uczniów po zakończeniu obecnej szkoły. Pytania zamieszczone w wykorzystanym w badaniu kwestionariuszu ankiety pozwoliły na uzyskanie szczegółowych informacji dotyczących:

- zamiarów uczniów odnośnie kontynuowania nauki;
- rodzajów szkół, w której chcieliby ją kontynuować;
- trybów nauki;
- zawodów/kierunków, w którym zamierzają kontynuować naukę.

Uczniowie ze wszystkich typów szkół aż w 80% chcą kontynuować naukę po ukończeniu obecnej szkoły – o 7% mniej niż w 2010 r. Wśród uczniów ze wszystkich szkół, poza liceami ogólnokształcącymi, odnotowano na przestrzeni 3 lat istotne spadki odsetków takich uczniów, sięgające od 10 punktów procentowych (uczniowie liceów profilowanych) do 15 punktów procentowych (szkoły policealne i zasadnicze szkoły zawodowe).

Wykres 2.6. Odsetki uczniów zamierzających kształcić się dalej po zakończeniu obecnej szkoły w podziale na typ szkoły

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2010 (N=35712), 2013 (N=36339).

Podobnie jak uczestnictwo w dodatkowych kursach i szkoleniach, skłonność do kontynuowania nauki w przyszłości jest zróżnicowana regionalnie. Struktura owego zróżnicowania ze względu na tę zmienną częściowo odpowiada tej opisującej udział w zajęciach dodatkowych. Najczęściej na uczniów skłonnych do kontynuowania edukacji po zakończeniu obecnej szkoły można było trafić w województwach łódzkim (86%), mazowieckim (84%) oraz świętokrzyskim (84%). Najniższe odsetki odnotowano natomiast w województwie opolskim (72%) i lubuskim (73%).

Zmienną istotnie różnicującą skłonność do kontynuowania nauki jest również status społeczno-ekonomiczny (SES) rodziny ucznia. Podobnie jak m.in. w pracach R. Dolaty (2001), wskaźnik SES utworzono sumując punkty przypisane określonym poziomom wykształcenia ojca/opiekuna i matki/opiekunki (1 – podstawowe lub niepełne podstawowe, 2 – zasadnicze zawodowe, 3 – średnie, 4 – wyższe). W wyniku tej operacji powstał sumowany indeks, którego zakres wartości teoretycznych mieścił się pomiędzy 2 a 8. Zmienna ta, analogicznie jak u przytoczonego autora, została następnie przekodowana do postaci przyjmującej 4 wartości:

- bardzo niski SES – 2-3 punkty (4% próby);
- niski SES – 4-5 punktów (38% próby);
- średni SES – 6 punktów (22% próby);
- wysoki SES – 7-8 punktów (21% próby)⁴.

Tak rozumiany status społeczno-ekonomiczny najslabiej różnicuje skłonność ucznia do kontynuowania nauki w liceach, gdzie wraz z przechodzeniem do kolejnych, coraz wyższych kategorii statusowych, odsetek osób deklarujących zamiar dalszego uczenia się wzrasta maksymalnie o 3%. Największą różnicę pomiędzy odsetkiem uczniów w najniższej i najwyższej kategorii statusowej odnotowano w przypadku szkół

⁴ Z analiz z wykorzystaniem tej zmiennej zostały wykluczone osoby, które nie podały poziomu wykształcenia jednego ze swoich rodziców/opiekunów. Stanowiły one niecałe 16% badanej próby.

policealnych (24%). Identyczny wynik uzyskano w grupach osób z rodzin o średnim i niskim statusie.

Tabela 2.2. Odsetki uczniów zamierzających kształcić się dalej po zakończeniu obecnej szkoły w podziale na kategorie statusu społeczno-ekonomicznego (SES) rodziny w grupach wyznaczonych ze względu na typ szkoły (dane w %)

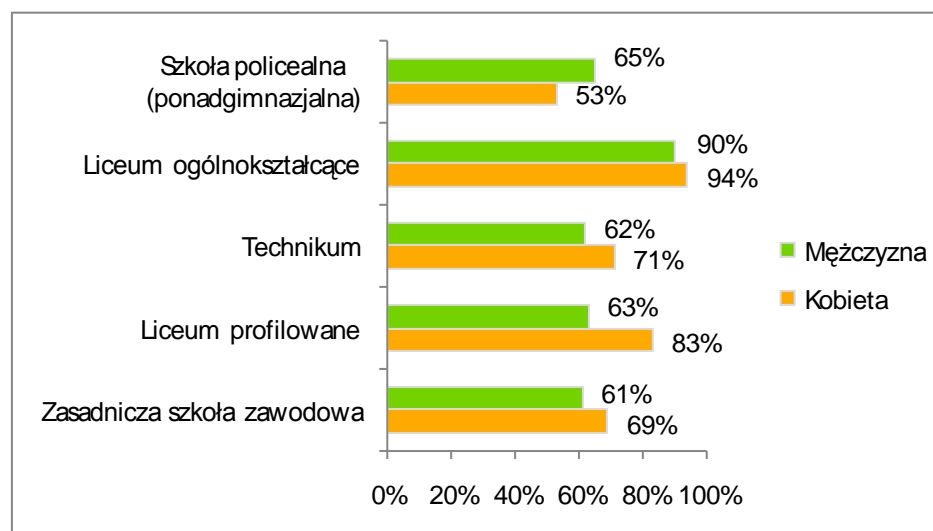
Typ szkoły	Status społeczno-ekonomiczny			
	bardzo niski	niski	Średni	wysoki
Szkoła policealna	38	54	54	62
Liceum ogólnokształcące	88	91	94	96
Liceum profilowane	76	77	78	80
Technikum	63	63	70	75
Zasadnicza szkoła zawodowa	57	61	68	69
Ogółem	69	74	83	91
N	1323	13837	7826	7654

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013 (N=30640).

Wśród uczniów z różnych typów szkół ponadgimnazjalnych najczęściej zamiar kontynuowania nauki deklarują respondenci z liceów

ogólnokształcących, a najrzadziej – osoby uczęszczające do szkół policealnych. Warto zwrócić uwagę na fakt, że w każdym z typów szkół, poza szkołami policealnymi, kobiety częściej niż mężczyźni odpowiadały twierdząco na pytanie o chęć kontynuowania edukacji po zakończeniu obecnej szkoły (najmniejsza różnica - 4% - występuje w przypadku liceów ogólnokształcących, zaś największa - 20% - w przypadku liceów profilowanych).

Wykres 2.7. Odsetek uczniów zamierzających kształcić się dalej po ukończeniu obecnej szkoły w podziale na typ szkoły i płeć

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013 (N=36339).

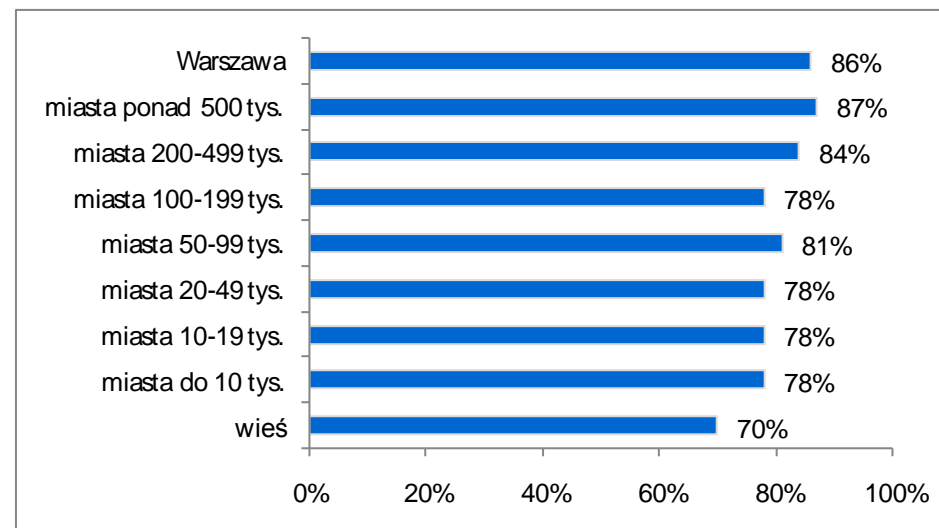
Najwyższy odsetek chętnych do kontynuowania nauki odnotowano wśród uczniów szkół zlokalizowanych w miastach powyżej 500 tys. mieszkańców (87%), a najniższy – wśród uczniów szkół z obszarów wiejskich (70%). Należy zaznaczyć, że wśród uczniów ze szkół położonych w najmniejszych miastach procent deklarujących chęć dalszego kształcenia był identyczny z tym zarejestrowanym w szkołach z miast od 100 do 199 tys. mieszkańców.

Tabela 2.3. Typ szkoły, w jakiej uczeń zamierza kontynuować naukę po ukończeniu obecnej szkoły w podziale na typ szkoły, w której kształci się aktualnie (% wszystkich osób, które udzieliły odpowiedzi na pytanie "Czy bezpośrednio po ukończeniu obecnej szkoły zamierzasz kształcić się dalej?")

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2010 (N=36339) i N 2013=36339)

Odpowiedź	Szkoła polic.		Liceum ogól.		Liceum profil.		Technikum		Zas. szkoła zawodowa		Ogółem	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Studia dzienne	17	13	75	72	31	23	29	25	4	3	48	47
Studia wiecz.	3	1	1	1	2	2	2	1	1	1	2	1
Studia zaoczne	26	22	13	11	34	23	32	22	8	6	19	15
Szkoła polic.	3	4	3	4	12	19	2	4	2	1	3	4
Liceum ogól.	0	0	0	0	0	1	0	0	10	17	2	2
Liceum profil.	0	0	0	0	1	0	0	0	2	2	0	0
Technikum	0	0	0	0	0	1	0	1	35	17	5	2
Nie wiem	36	16	9	7	21	14	30	14	31	18	20	11
N	1116	711	17716	18880	1011	692	10863	12045	4962	4011	35712	36339

Wykres 2.8. Odsetek uczniów zamierzających kształcić się dalej po ukończeniu obecnej szkoły w podziale na klasę wielkości miejscowości, w której znajduje się szkoła

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013 (N=36339).

Najbardziej stabilne na przestrzeni trzech lat okazały się wybory edukacyjne uczniów liceów ogólnokształcących, wśród których zdecydowanie najpopularniejszym kierunkiem – zarówno w 2010 r., jak i w 2013 r. - były studia dzienne. W grupie osób uczących się w szkołach policealnych jako kierunek przyszłego kształcenia najczęściej wskazywano studia zaoczne, zaś w technikum zbliżoną popularnością cieszyły się studia dzienne i zaoczne (te ostatnie w perspektywie trzech lat wyraźnie straciły jednak w notowaniach wśród uczniów tego typu szkół). Podobną tendencję można zauważyć w grupie osób uczących się w liceach profilowanych. Wyraźne zmiany zaszły w strukturze preferencji uczniów zasadniczych szkół zawodowych, którzy w 2013 r. zdecydowanie rzadziej niż przed trzema laty jako miejsce dalszego kształcenia wskazywali technikum, zaś częściej ich wyborem były licea ogólnokształcące.

Tabela 2.4. Typ szkoły, w jakiej uczeń zamierza kontynuować naukę po ukończeniu obecnej szkoły w podziale na typ szkoły i płeć (% wszystkich osób, które uprzednio udzieliły odpowiedzi na pytanie "Czy bezpośrednio po ukończeniu obecnej szkoły zamierzasz kształcić się dalej?")

Odpowiedź	Szkoła polic.		Liceum ogól.		Liceum profil.		Technikum		Zas. szkoła zawodowa		Ogółem	
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
Studia dzienne	12	18	73	71	25	18	23	27	3	2	53	40
Studia wiecz.	1	2	1	1	2	2	1	2	2	1	1	1
Studia zaoczne	21	25	12	9	25	18	26	19	7	5	16	13
Szkoła polic.	5	1	5	3	23	10	6	2	3	1	5	2
Liceum ogól.	0	1	0	0	1	1	0	0	26	14	2	3
Liceum profil.	0	0	0	0	0	1	0	0	4	2	0	0
Technikum	0	0	0	0	1	2	1	1	15	18	1	3
Nie wiem	15	20	6	8	13	16	15	13	13	19	9	12
N	585	126	1206	6816	493	199	4859	7186	1145	2866	19146	17193

* respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013 (N=36339).

Płeć nie różnicuje wyborów edukacyjnych uczniów liceów ogólnokształcących, w przeciwieństwie do szkół innego typu. Kobiety częściej decydują się na podjęcie studiów lub pójście do szkoły policealnej (licea profilowane), większy ich odsetek wybiera również kształcenie na studiach zaocznych (technika) oraz dalszą naukę w liceum ogólnokształcącym (zasadnicze szkoły zawodowe). Z kolei mężczyźni uczący się w szkołach policealnych lub technikach nieco częściej deklarują wybór studiów dziennych.

Niemal połowa wszystkich uczniów (47%, czyli 4% mniej niż w 2010 r.), wie już, w jakim kierunku/zawodzie zamierza kontynuować naukę. Największą popularnością cieszy się kształcenie specjalistyczne - najczęściej takie wskazania można zaobserwować w grupie uczniów z liceów ogólnokształcących (kierunki ścisłe i inżynieryjne, humanistyczno-społeczne i związane ze zdrowiem). Niektóre grupy kierunków studiów były równie często wybierane przez uczniów z innych typów szkół: techników (kierunki ścisłe i inżynieryjne) oraz szkół policealnych (kierunki związane ze zdrowiem).

Tabela 2.5. Kierunek/zawód, w jakim uczeń ma zamiar kontynuować naukę w podziale na typ szkoły (% wszystkich osób, które udzieliły odpowiedzi na pytanie "Czy bezpośrednio po ukończeniu obecnej szkoły zamierzasz kształcić się dalej?")
(dane w %)

Zawód	Szkoła polic.	Liceum ogól.	Liceum profil.	Technikum	Zas. szkoła zawodowa	Ogółem
specjaliści nauk fiz., mat. i techn.	5	14	2	10	2	11
specjaliści z dziedz. prawa, dz. społ i kult.	1	11	6	2	1	7
specjaliści ds. zdrowia	11	11	5	1	0	6
specjaliści ds. ekonomicznych i zarz.	4	6	4	5	0	5
specjaliści ds. techn. informac.-komunik.	1	2	1	4	0	2
średni personel ds. biznesu i admin.	0	3	3	2	0	2
specjaliści nauczania i wychowania	1	3	3	1	0	2
średni personel ds. zdrowia	6	2	3	1	0	2
pracownicy usług osobistych	2	1	6	2	7	2
średni personel nauk fiz., tech. i chem.	0	1	0	1	5	1
oficerowie sił zbrojnych	0	1	0	1	0	1
N	711	18880	692	12045	4011	36339

* respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź; w tabeli zaprezentowano jedynie odpowiedzi, które uzyskały co najmniej 1% wskazań (jako prawidłowe odpowiedzi sklasyfikowano również te udzielone przez osoby wybierające uprzednio odpowiedź „nie wiem” w pytaniu o zamiar kontynuowania nauki).

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013(N=36339).

Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych jako uczestnicy rynku pracy

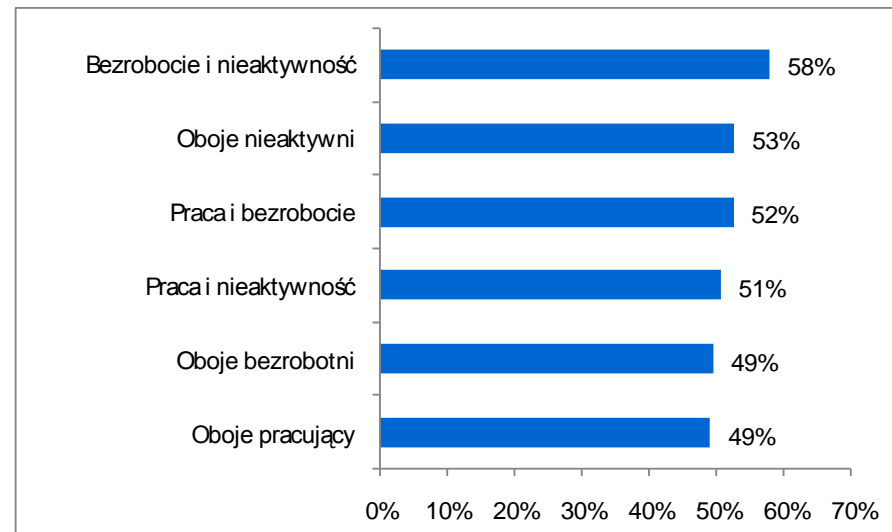
Uczniowie różnych typów szkół ponadgimnazjalnych często już na tym etapie edukacji są faktycznymi uczestnikami rynku pracy, tj. pracują zarobkowo. W badaniu uczniów podejmowanie takiej aktywności w ciągu ostatniego roku zadeklarowała połowa uczniów (51%), podczas gdy w badaniu z 2010 r. takie działanie podejmowało 6% więcej osób.

Sytuacja zawodowa w niewielkim stopniu różnicuje podejmowanie pracy zarobkowej przez uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Zwraca uwagę przede wszystkim fakt, że odsetek uczniów podejmujących pracę zarobkową⁵ jest najmniejszy w dwóch grupach uczniów, diametralnie różniących się sytuacją zawodową swoich rodziców/opiekunów. W przypadku uczniów, których oboje rodzice pracują uzyskany wynik i jego interpretacja wydają się oczywiste – praca rodziców pozwala zapewnić rodzinie i dziecku poziom życia, który nie wymaga od tego ostatniego podjęcia dorywczych zajęć o charakterze zarobkowym. W rodzinach uczniów z obojgiem bezrobotnych rodziców, szczególnie tych długotrwale bezrobotnych, może z kolei zachodzić sytuacja dziedziczenia „syndromu wyuczonyj bezradności” na rynku pracy. Jedyną wyraźnie odstającą od pozostałych pod względem skłonności do podejmowania pracy jest kategoria uczniów, w przypadku których jeden rodzic jest osobą bezrobotną, a drugi ma status nieaktywnego zawodowo (jest emerytem,

⁵ Zmienną użytą w analizie utworzono poprzez przekodowanie zmiennych „sytuacja zawodowa ojca/opiekuna” i „sytuacja zawodowa matki/opiekunki”, w ten sposób, że odpowiedzi „pracuje zawodowo” i „jest pracującym zawodowo emerytem/rencistą” zostały zaklasyfikowane do łącznej kategorii „praca”, odpowiedzi „jest niepracującym zawodowo emerytem/rencistą” i „zajmuje się domem” utworzyły kategorię „nieaktywność zawodowa”. Ostatnią z wyróżnionych kategorii były osoby bezrobotne. W oparciu o te 3 kategorie wyróżniono 6 kombinacji sytuacji zawodowych, w jakich znajdują się rodzice ucznia. Wartość wskaźnika wyliczono jedynie dla uczniów posiadających oboje rodziców/opiekunów.

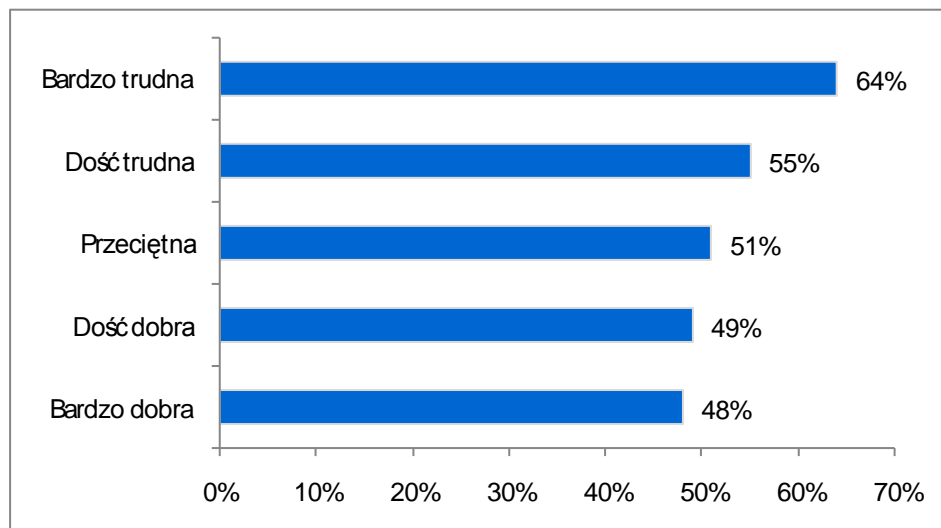
rencistą lub osobą zajmującą się domem). W tej grupie odnotowano najwyższy odsetek uczniów podejmujących pracę zarobkową. Skąd taka duża różnica pomiędzy nimi a kategorią uczniów, których rodzice/opiekunowie obydwój są osobami bezrobotnymi? Problemy ze znalezieniem pracy jednego opiekuna mogą być czynnikiem motywującym do podjęcia zatrudnienia, jeśli uczeń nie otrzymuje „negatywnego wzmocnienia” w postaci analogicznych problemów drugiego, niezarabiającego jednak rodzica.

Wykres 2.9. Odsetek uczniów podejmujących pracę w ostatnich 12 miesiącach w podziale na sytuację zawodową rodziców

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013 (N=31533).

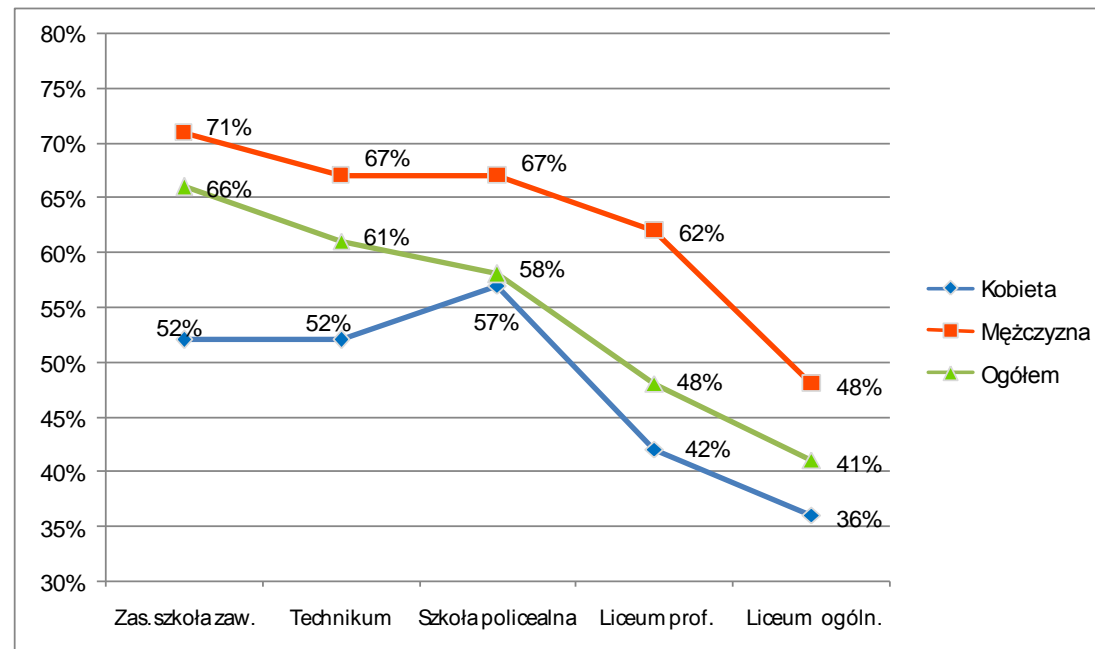
Wykres 2.10. Odsetek uczniów podejmujących pracę w ostatnich 12 miesiącach w podziale na kategorie oceny sytuacji materialnej rodziny (dane w %)

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013 (N=35908).

Procentowa różnica pomiędzy kategoriami uczniów z rodzin o bardzo dobrej a przeciętnej sytuacji materialnej wynosi 3%, przeciętnej a dość trudnej – 4%, dość trudnej a bardzo trudnej – 9%. Zdecydowanie częściej od pozostałych kategorii podejmują zatem pracę dopiero uczniowie z najmniej licznej kategorii rodzin o najtrudniejszej sytuacji materialnej.

Wykres 2.11. Odsetek uczniów podejmujących pracę w ostatnich 12 miesiącach w podziale na typ szkoły i płeć

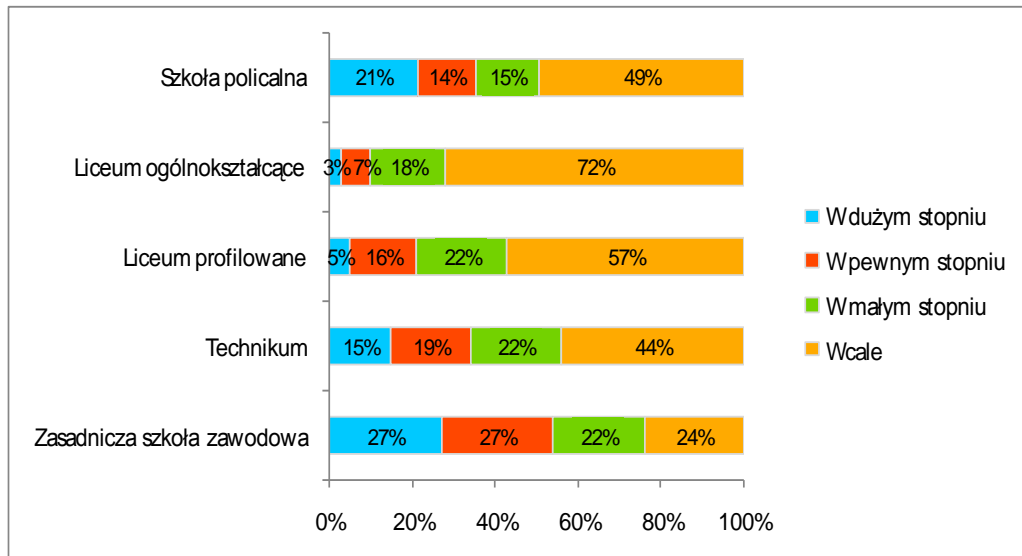
Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013.

Najczęściej pracę zarobkową podejmują uczniowie zasadniczych szkół zawodowych (66%), a najrzadziej – liceów ogólnokształcących (41%). Praca zarobkowa jest w wypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych częściej domeną mężczyzn niż kobiet – zależność ta występuje w grupach osób uczących się w każdym z wyróżnionych typów szkół. Najmniejsza różnica pomiędzy obu płciami występuje w przypadku szkół policealnych (10%) i liceów ogólnokształcących (12%), największa zaś została zaobserwowana w grupie uczniów liceów profilowanych (20%) oraz zasadniczych szkół zawodowych (19%). Wyraźniej częstsze podejmowanie pracy zarobkowej przez uczniów płci męskiej można interpretować jako przejaw trwałości tradycyjnego schematu ról

plciowych, w którym to mężczyzna jest silniej socjalizowany do wcześniejszego rozpoczęcia takiej aktywności.

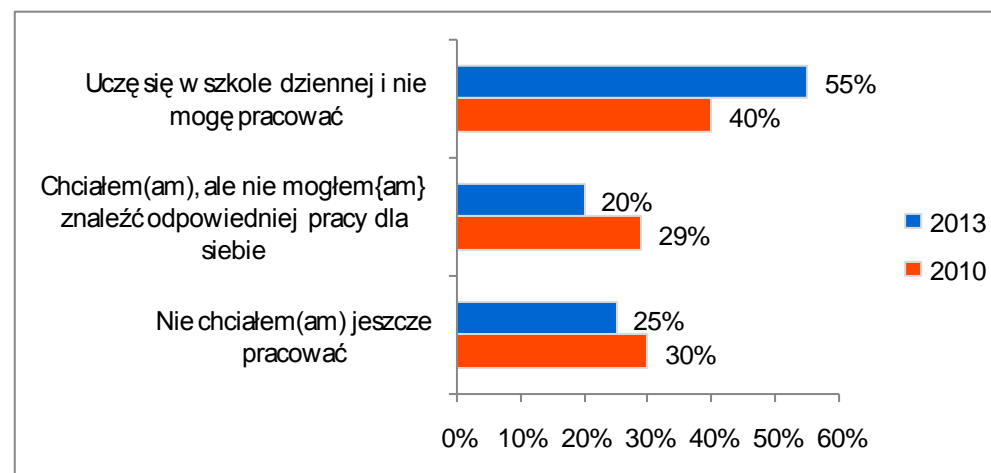
Pracujący uczniowie często deklarują, że podejmowana praca jest w małym stopniu związana z tym, czego się uczyli bądź uczą się w szkole (20%) lub wręcz wcale (53%) (w 2010 r. tę pierwszą odpowiedź wybierało 15% uczniów, zaś drugą – 59%). W świetle tych wyników, podejmowana przez nich praca ma prawdopodobnie najczęściej charakter sezonowy lub dorywczy, choć prawidłowość ta nie dotyczy zapewne uczniów wszystkich typów szkół. Najrzadziej brak związku pomiędzy wykonywaną pracą a profilem nauki (lub niewielki jego zakres) deklarowali uczniowie szkół zasadniczych zawodowych (łącznie 46% wybierających jedną z tych dwóch odpowiedzi), najczęściej zaś (niemal dwukrotnie wyższy odsetek) – osoby uczące się w liceach ogólnokształcących (łącznie 90%).

Wykres 2.12. Rozkład odpowiedzi na pytanie o to, czy podejmowana praca była związana z tym, czego uczeń uczy się lub uczył w szkole

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013 (N=18353).

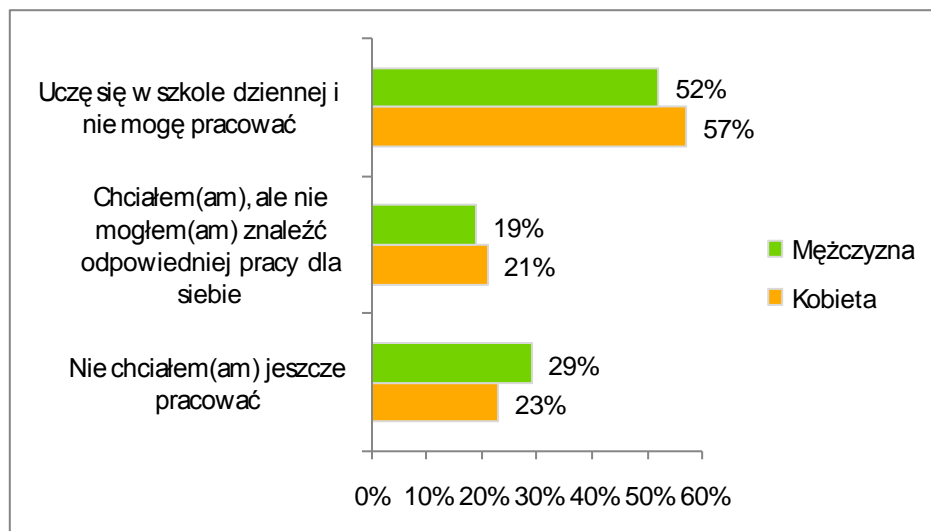
Wykres 2.13 Powody niepodjęcia pracy zarobkowej (% uczniów niepracujących w ciągu ostatnich 12 miesięcy)

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2010 (N 2010=15439), 2013 (N=17666).

Osoby, które nie pracowały w ciągu ostatnich 12 miesięcy wskazywały naukę w szkole daytime jako główny powód uniemożliwiający im rozpoczęcie pracy zarobkowej (55%) – to aż o 15 punktów procentowych więcej niż w 2010 r. Wyraźnie mniejszy udział w tej grupie mieli z kolei uczniowie, którzy podejmowali wysiłki na rzecz znalezienia pracy, ale nie mogli jej znaleźć (9 punktów procentowych mniej niż w 2010 r.). Spadek ten należy traktować - w świetle zwiększenia procentowego udziału najczęściej wybieranej kategorii odpowiedzi - raczej jako symptom zwiększonej popularności postaw skoncentrowanych przede wszystkim na swojej edukacji niż na zmianach na rynku pracy „wypychających” z niego młodzież ze szkół ponadgimnazjalnych.

Wykres 2.14. Powody niepodejmowania pracy zarobkowej przez uczniów niepracujących w ciągu ostatnich 12 miesięcy w podziale na płeć (% uczniów niepracujących w ciągu ostatnich 12 miesięcy)

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013 (N=17666).

Płeć w niewielkim stopniu różnicowała przyczyny niepodejmowania pracy zarobkowej. Kobiety nieco częściej deklarowały (różnica 5%), że pracę uniemożliwia im nauka, zaś wśród mężczyzn można odnotować wyższy o 6 punktów procentowych odsetek osób, które twierdziły, że po prostu „nie chcą jeszcze pracować”.

Tabela 2.6. Powody niepodejmowania pracy zarobkowej przez uczniów w ciągu ostatnich 12 miesięcy w podziale na typ szkoły (% uczniów niepracujących w ciągu ostatnich 12 miesięcy)

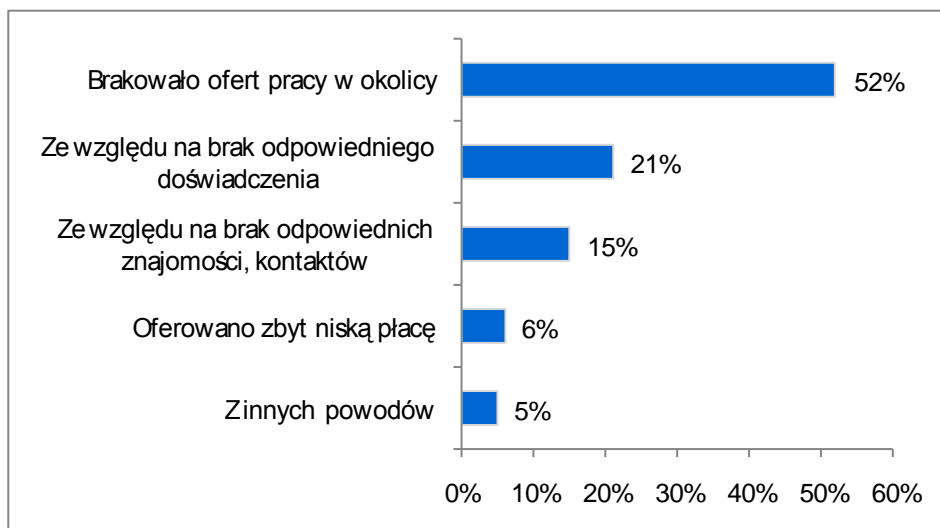
Powód	Szkoła polic.	Liceum ogóln.	Liceum profil.	Technikum	Zas. szkoła zaw.
Nie chciałem/am jeszcze pracować	15	26	24	23	23
Chciałem/am, ale nie mogłem/am znaleźć	25	19	23	22	21
Uczę się w szkole dziennej i nie mogę pracować	60	55	53	55	56
N	353	11083	291	4613	1326

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013, (N=17666).

Rozkłady odpowiedzi na pytanie o przyczyny niepodejmowania pracy zarobkowej w grupach wyróżnionych ze względu na typ szkoły są do siebie podobne – nieco wyróżnia się w tym względzie jedynie zbiorowość uczniów szkół policealnych, gdzie największy odsetek uczniów deklaruje, że nauka uniemożliwia mu/jej pracę (60%), zaś najmniejszy (15%) wybiera odpowiedź „nie chciałem jeszcze pracować”. Można zatem przyjąć, że dla uczniów, którzy nie podejmują pracy - bez względu na typ szkoły - wcześniejsze rozpoczęcie aktywności zawodowej pozostaje zazwyczaj kwestią drugorzędą wobec konieczności ukończenia szkoły.

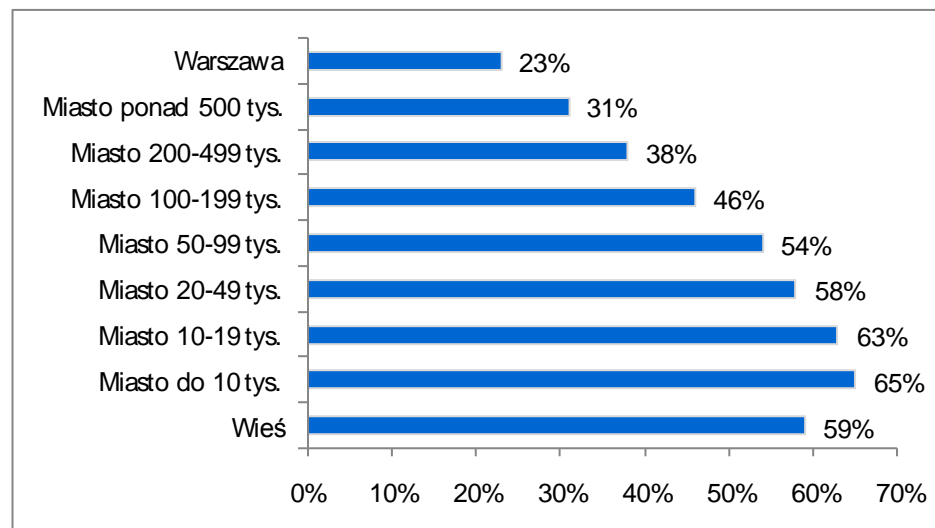
Uczniowie, którzy chcieli podjąć pracę zarobkową, ale nie mogli jej znaleźć ze względu na brak odpowiedniej dla siebie pracy, najczęściej wskazywali na trudności związane z brakiem odpowiednich ofert w okolicy – problem ten sygnalizowała ponad połowa osób z tej grupy.

Wykres 2.15. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Dlaczego nie mogłeś(aś) znaleźć pracy odpowiedniej dla siebie?” w grupie uczniów, którzy poszukiwali w ciągu ostatnich 12 miesięcy pracy, ale nie mogli jej znaleźć

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013 (N=3281).

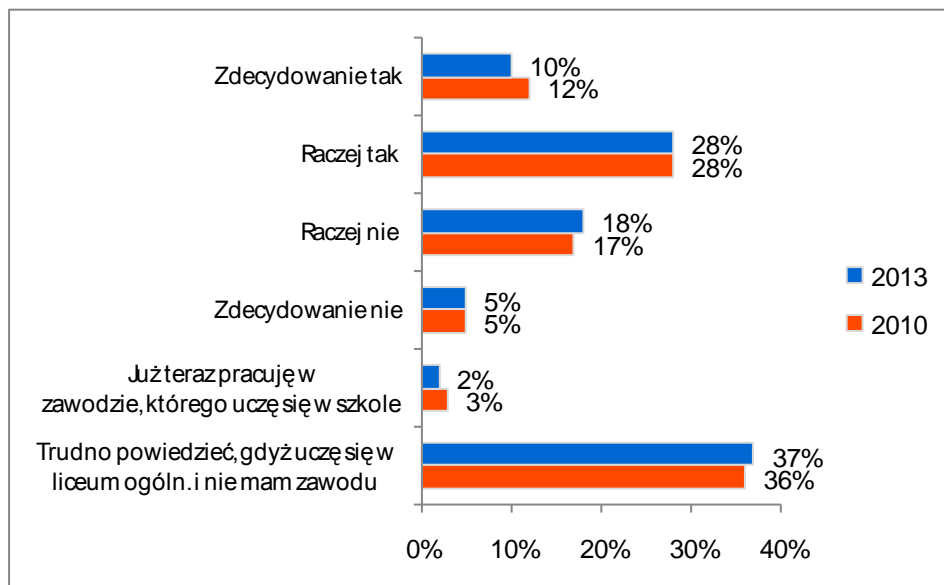
Wykres 2.16. Odsetek odpowiedzi „brakowało ofert pracy w okolicy” w podziale na klasę wielkości miejscowości w której znajduje się szkoła w grupie uczniów, którzy poszukiwali w ciągu ostatnich 12 miesięcy pracy, ale nie mogli jej znaleźć

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013 (N=3281).

Odsetek uczniów, którzy jako powód niepodjęcia pracy wskazywali na brak ofert w okolicy malał sukcesywnie wraz ze wzrostem klasy wielkości miejscowości, w której znajduje się szkoła. Z tego wzoru wyłamują się jednak uczniowie ze szkół wiejskich, gdzie odsetek osób sygnalizujących brak ofert pracy w okolicy jest o 6% niższy niż w najmniejszych (do 19 tys.) miastach. Najczęściej na brak ofert pracy jako przyczynę trudności w jej znalezieniu wskazywano w województwach opolskim (61%), lubuskim, podkarpackim i warmińsko-mazurskim (59%) oraz świętokrzyskim (58%), najrzadziej – w województwach pomorskim (44%) i śląskim (45%).

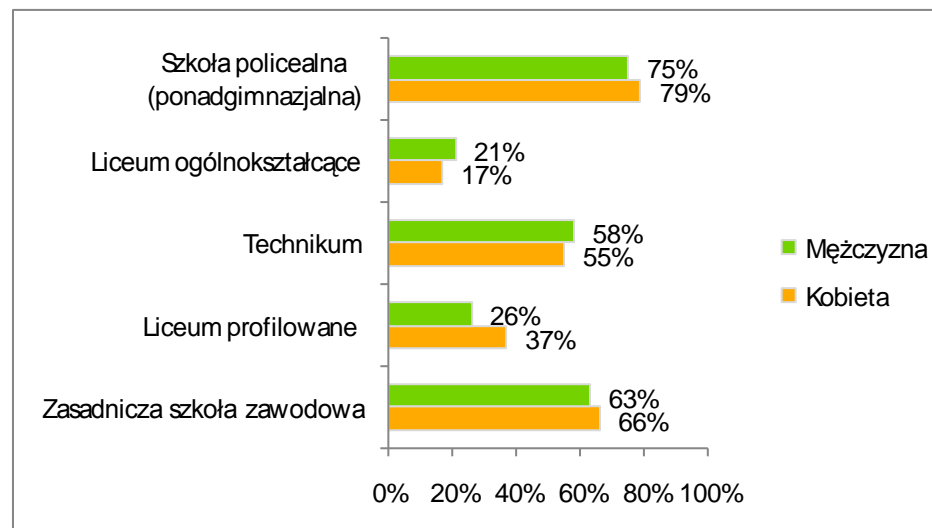
Wykres 2.17. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Czy teraz bądź w przyszłości będziesz się starał(a) podjąć pracę w zawodzie, którego uczysz się w szkole?”

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2010 (N=35712) i 2013 (N=36339).

Respondenci pytani o zamiar podjęcia pracy w zawodzie, którego uczą się w szkole - teraz bądź w przyszłości - wyraźnie częściej odpowiadali na to pytanie twierdząco niż przecząco. Niemal identyczny odsetek uczniów jak w przypadku osób wybierających odpowiedzi twierdzące miał problemy z odpowiedzią na to pytanie, co wiązało się ze specyfiką kształcenia w liceach ogólnokształcących. Jedynie 2% respondentów zadeklarowało, że obecnie pracuje w zawodzie, którego się uczy, co potwierdza hipotezę o sezonowym i dorywczym charakterze pracy, podejmowanej przez uczniów szkół ponadgimnazjalnych w Polsce. Tacy uczniowie najczęściej podejmowali pracę jako sprzedawca/kasjer(ka) (79 wskazań), fryzjerzy/fryzjerki (67) oraz mechanicy pojazdów samochodowych (64).

Wykres 2.18. Odsetki twierdzących odpowiedzi na pytanie „Czy teraz bądź w przyszłości będziesz się starał(a) podjąć pracę w zawodzie, którego uczysz się w szkole?” w podziale na płeć i typ szkoły

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013 (N=36339).

Najczęściej deklaracje dotyczące starań o podjęcie pracy w „wyuczonym” zawodzie składają uczniowie szkół policealnych (odpowiednio 79% kobiet i 75% mężczyzn). Najrzadziej, co jest w pełni zrozumiałe ze względu na „niezawodowy” charakter kształcenia w liceach ogólnokształcących, twierdząco odpowiadali na to pytanie właśnie licealiści (21% mężczyzn, 17% kobiet). Płeć mocno różnicowała obserwowaną zależność jedynie w wypadku uczniów z liceów profilowanych.

Tabela 2.7.Zawód, w jakim uczeń będzie starał się podjąć pracę w przyszłości

(% wszystkich uczniów którzy odpowiedzieli na pytanie „Czy teraz bądź w przyszłości będziesz się starał(a) podjąć pracę w zawodzie, którego uczysz się w szkole?”)

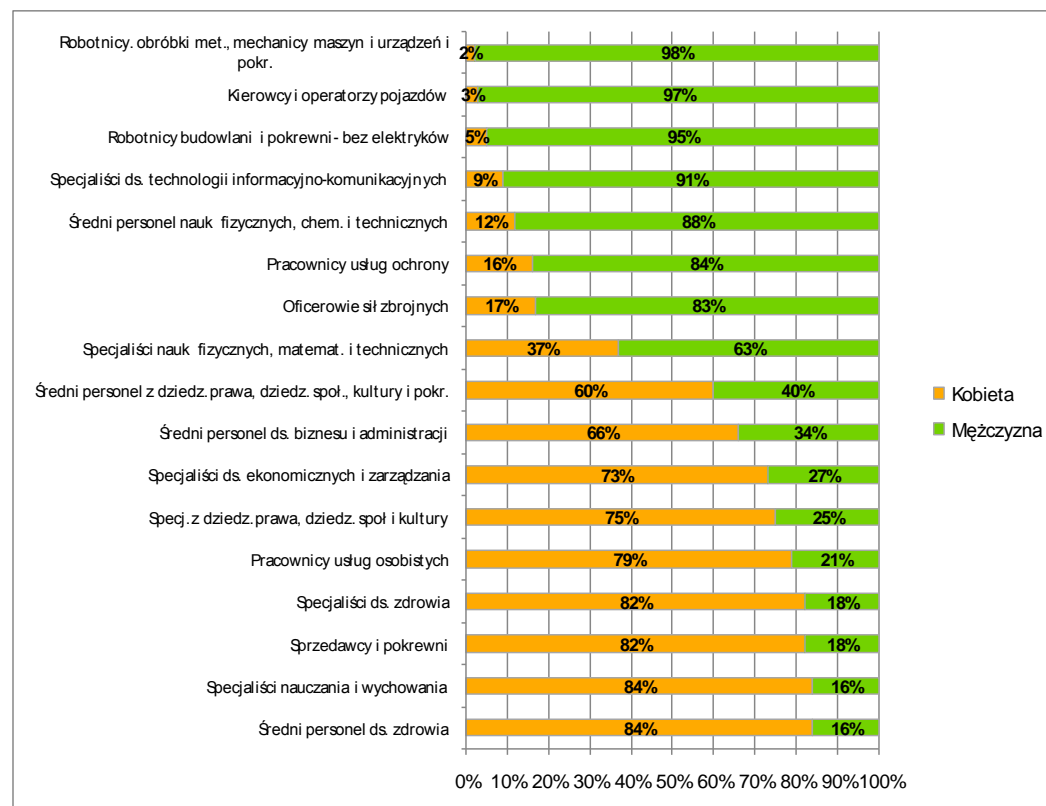
Zawód	Szkoła policealna		Liceum ogólnoksz.		Liceum profilowane		Technikum		Zas. szkoła zawodowa		Ogółem	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Specjaliści nauk fiz., matemat. i techn.	1	5	11	13	5	2	13	15	4	5	10	12
Spec. z dziedz. prawa, dziedz. społ. i kultury	1	1	18	13	9	8	4	2	1	0	11	8
Specjaliści ds. zdrowia	23	14	12	13	7	4	3	2	1	0	8	8
Śr. personel ds. biznesu i administracji	1	3	4	8	6	6	7	9	1	1	5	7
Pracownicy usług osobistych	5	6	2	2	7	12	8	8	15	16	6	6
specjaliści ds. ekon. i zarządzania	2	3	6	4	9	3	8	4	1	0	6	4
Specjaliści nauczania i wychowania	2	1	8	5	8	7	3	2	1	0	5	4
Spec. do spraw techn.informac.-komunik.	0	1	3	3	4	4	6	6	1	1	3	4
Średni personel ds. zdrowia	55	44	2	3	2	4	1	2	0	0	3	3
Rob. obr. met., mech. maszyn, urz. I pokr.	0	1	0	0	0	0	2	3	10	11	2	2
Średni personel nauk fiz., chem. i techn.	1	0	1	1	1	0	5	4	11	6	3	2
Śr. personel z dz. prawa, spr.społ., kult. i pokr.	1	2	3	2	4	4	2	2	1	1	2	2
Oficerowie sił zbrojnych	0	0	2	2	3	1	2	1	1	0	2	1
Kierowcy i operatorzy pojazdów	1	0	0	0	1	1	2	3	4	3	1	1
Pracownicy usług ochrony	2	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1	1
Sprzedawcy i pokrewni	0	1	0	0	1	2	2	2	8	5	2	1
Robotnicy bud.i pokr.- z wył. elektryków	0	0	0	0	0	0	1	1	8	7	2	1
N	1160	711	17716	18880	1011	692	10863	12045	4962	4011	35712	36339

* respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź; w tabeli zaprezentowano jedynie odpowiedzi, które uzyskały co najmniej 1% wskazań w badaniu w 2013 r.

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2010 (N=35712) i 2013 (N=36339).

W porównaniu z 2010 r., w strukturze wybieranych przez uczniów zawodów nie zaszły istotne zmiany. Analogicznie jak w przypadku pytania o dalszy kierunek/zawód, w którym uczeń ma zamiar kontynuować naukę, największą popularnością cieszyły się kierunki specjalistyczne – ścisłe i inżynieryjne, humanistyczno-społeczne i te dotyczące zdrowia. Wszystkie trzy kierunki były często wybierane przez uczniów liceów ogólnokształcących, kierunki inżynieryjno-matematyczne (specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych) – przez uczniów techników, zaś kierunki dotyczące zdrowia – przez uczniów szkół policealnych (ich duża popularność zmalała jednak na przestrzeni 3 lat, podobnie jak odsetek wyborów kierunków humanistyczno-społecznych w grupie uczniów liceów ogólnokształcących). W grupie uczniów zasadniczych szkół zawodowych stałą, relatywnie wysoką popularnością cieszyła się praca w sektorze usług osobistych.

Wykres 2.19. Struktura udziału kobiet i mężczyzn w kategoriach zawodów, w których uczniowie chcą podjąć pracę w przyszłości

* na wykresie zaprezentowano jedynie odpowiedzi, które uzyskały co najmniej 1% wskazań.

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013 (N=36339).

Tabela 2.8. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Czy wiesz, jakie są szanse znalezienia pracy w tym zawodzie?” (% uczniów, którzy wymienili zawód, w

Odpowiedzi	Szkoła polic.	Liceum ogóln.	Liceum profil.	Technikum	Szkoła zawod.	Ogółem
Nie wiem, jeszcze nie szukałem(am) informacji na ten temat	12	19	26	25	33	22
Nie wiem, mimo że próbowałem (am) zdobyć informacje	8	4	6	6	7	5
Szukałem(am) informacji, ale nie czuję się w pełni zorientowany(a)	41	44	41	37	24	39
Tak, jestem dobrze zorientowany(a)	39	33	23	31	36	33
N	577	13328	444	8327	2658	24757

którym chcą pracować w przyszłości)

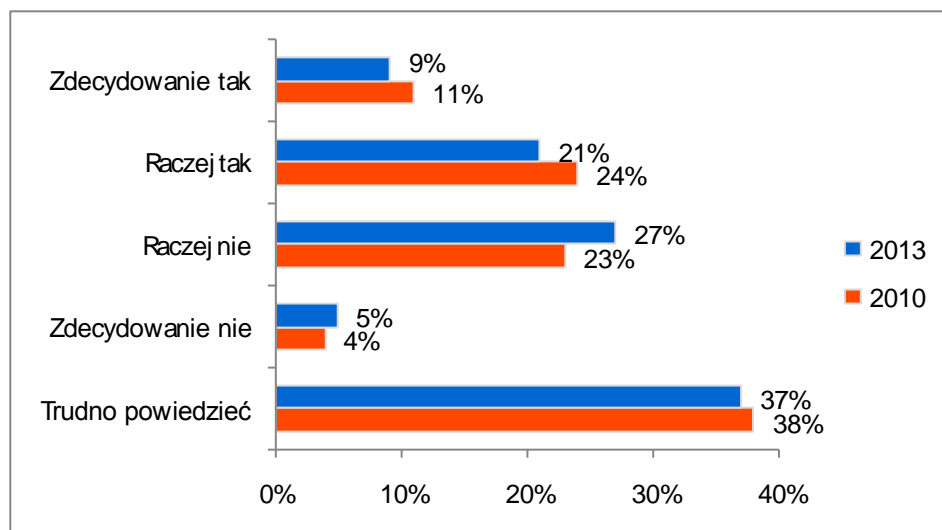
* w tabeli zaprezentowano jedynie odpowiedzi, które uzyskały co najmniej 1% wskazań wśród uczniów, którzy potrafili wskazać konkretny zawód.

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013(N=24757).

Zawodami z największą tendencją do feminizacji (cechującymi się największym odsetkiem kobiet deklarujących chęć pracy w tym zawodzie) są specjaliści nauczania i wychowania (84%), zawody związane ze zdrowiem – średni personel (84%), a także specjaliści (82%) ds. zdrowia oraz sprzedawcy i pokrewni (82%). Te, które przejawiają z kolei najsilniejszą skłonność do maskulinizacji (w których największy procentowy udział mają mężczyźni) to zawody robotnicze, kierowcy i operatorzy pojazdów (97%), jak również specjaliści ds. technologii informacyjno-komunikacyjnych (91%).

Osoby kształcące się w szkołach policealnych najczęściej spośród uczniów wszystkich typów szkół ponadgimnazjalnych, wymieniających zawód, w którym będą starali się podjąć pracę w przyszłości deklarują dobrą orientację w kwestii szans na znalezienie zatrudnienia w tym zawodzie. Zapewne wynik ten wiąże się z faktem, że są oni grupą, w której odnotowano najwyższy odsetek osób zamierzających podjąć pracę w wyuczonym zawodzie obecnie bądź w najbliższej przyszłości. Co szczególnie interesujące, to wśród uczniów szkół zasadniczych zawodowych (po osobach uczących się szkołach policealnych, to oni najczęściej twierdząco odpowiadali na pytanie o zamiar podjęcia starań o pracę w zawodzie), najczęściej można było również znaleźć osobę, która nie posiadała o takich perspektywach wiedzy i nie szukała o nich informacji. Taka postawa może wynikać bądź z przekonania o pewności znalezienia pracy w zawodzie, bądź też braku wiedzy, gdzie takich informacji poszukiwać.

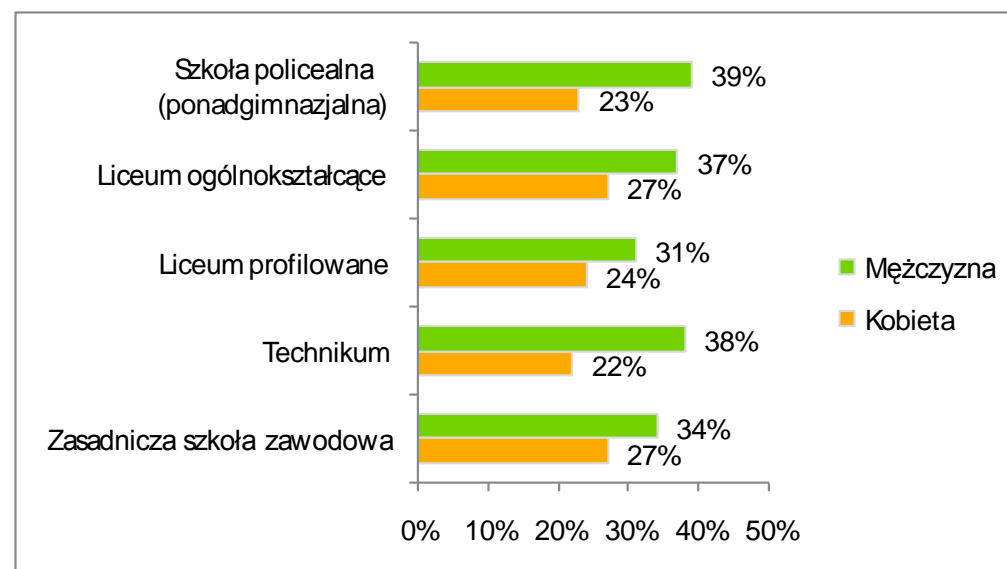
Wykres 2.20. Rozkład odpowiedzi na pytanie o zamiar rozpoczęcia działalności gospodarczej w przyszłości

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013 (N=36339).

Uczniom zadano również pytanie o zamiar rozpoczęcia w przyszłości własnej działalności gospodarczej. W porównaniu z 2010 r., o kilka punktów procentowych spadł udział uczniów mających w planach podjęcie takiego działania. W 2013 r. bardzo zbliżone do siebie (ok. 1/3) były odsetki osób planujących założenie firmy i tych, którzy nie biorą takiej możliwości pod uwagę. 37% respondentów nie potrafiło udzielić na to pytanie jednoznacznej odpowiedzi.

Wykres 2.21. Odsetek osób deklarujących zamiar podjęcia działalności gospodarczej w przyszłości w podziale na płeć i typ szkoły

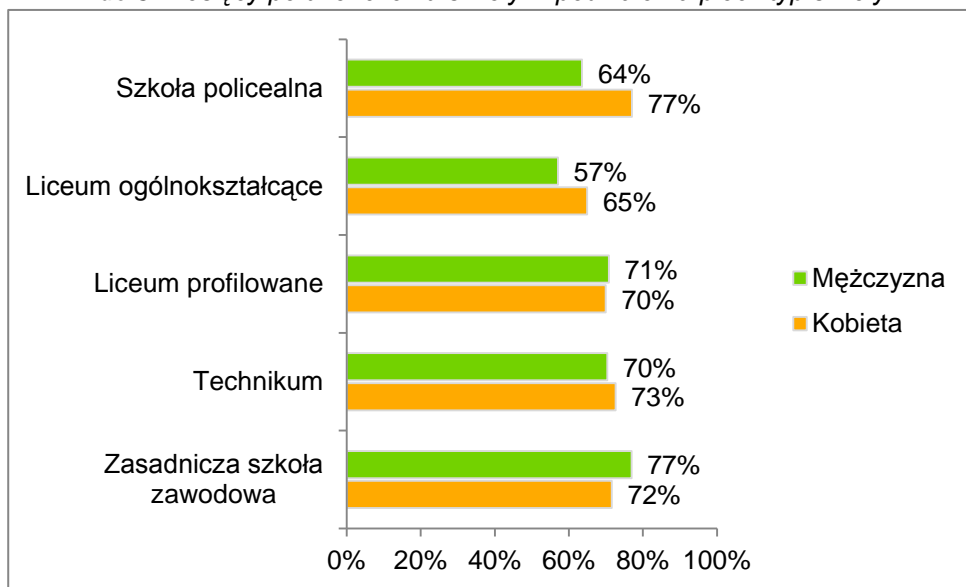
Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013 (N=36339).

W przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych, wyraźnie większą skłonność do planowania rozpoczęcia działalności gospodarczej w przyszłości (wybór odpowiedzi „raczej tak” lub „zdecydowanie tak”) przejawiają mężczyźni – różnice w grupach wyróżnionych ze względu na typ szkoły osiągały od 7% do 16% na ich korzyść. Najczęściej chęć samozatrudnienia deklarowali mężczyźni ze szkół policealnych (39%), techników (38%) i liceów ogólnokształcących (37%).

Plany dotyczące aktywności zawodowej

Kolejne pytanie zadane badanym uczniom – również odnoszące się do aktywności zawodowej - dotyczyło zamiaru podjęcia pracy zarobkowej do 3 miesięcy po ukończeniu szkoły. Odpowiedzi na to pytanie przedstawiono na wykresie 2.22.

Wykres 2.22. Odsetek osób niepracujących, deklarujących zamiar podjęcia pracy do 3 miesięcy po ukończeniu szkoły w podziale na płeć i typ szkoły

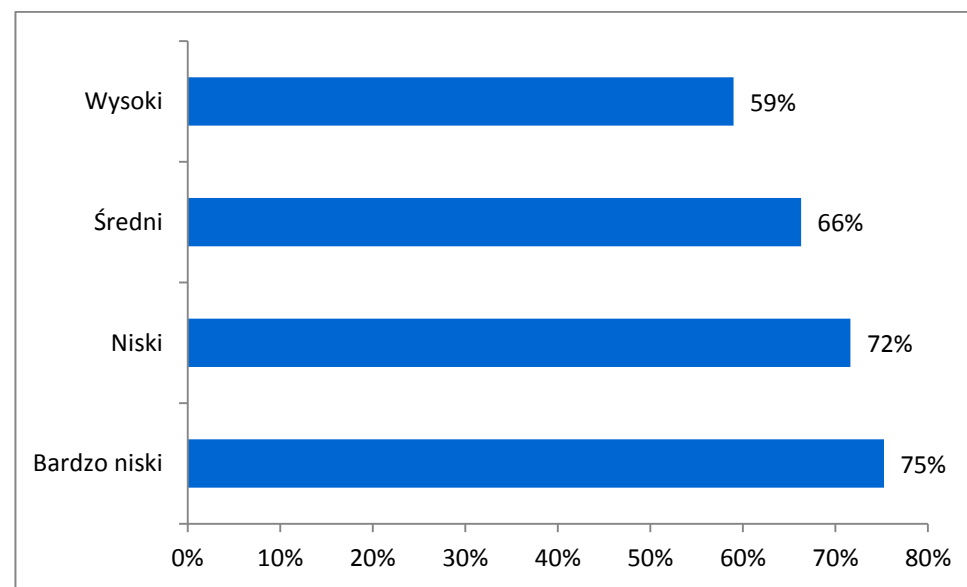
Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013 (N = 35298).

Spośród uczniów, którzy nie pracowali zarobkowo w momencie badania, 67% zgłaszało chęć podjęcia takiej pracy w okresie do 3 miesięcy po ukończeniu szkoły. Największy odsetek uczniów deklarujących zamiar rozpoczęcia pracy w najbliższym czasie odnotowano wśród uczniów zasadniczych szkół zawodowych oraz szkół policealnych (powyżej 70%). Niewiele mniejszy odsetek takich deklaracji (ok. 70%) wystąpił wśród uczniów techników oraz liceów profilowanych. Wśród uczniów liceów ogólnokształcących takiej odpowiedzi udzieliło 62% badanych.

W przypadku liceów ogólnokształcących oraz szkół policealnych zamiar podjęcia pracy był zgłaszany częściej przez kobiety niż mężczyzn (kolejno 8 i 13 punktów procentowych różnicy).

Czynnikiem wyraźnie różnicującym deklaracje podjęcia pracy w niedługim czasie po ukończeniu szkoły było również wykształcenie rodziców ucznia (wykres 2.23)

Wykres 2.23. Odsetek osób niepracujących, deklarujących zamiar podjęcia pracy do 3 miesięcy po ukończeniu szkoły w podziale na status społeczno-ekonomiczny

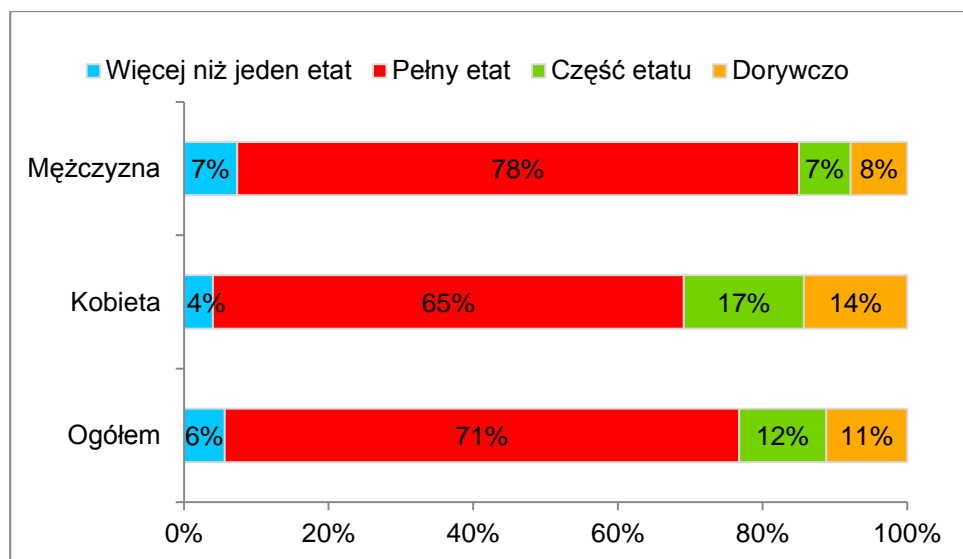

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013 (N = 29761).

Im wyższy wskazany status społeczno-ekonomiczny, tym mniejszy odsetek respondentów deklaruował chęć szybkiego podjęcia pracy po opuszczeniu szkoły (16 punktów procentowych różnicy pomiędzy uczniami o wysokim statusie społeczno-ekonomicznym a uczniami o bardzo niskim statusie społeczno-ekonomicznym).

Większość osób zgłaszających chęć podjęcia pracy po ukończeniu szkoły jest zainteresowana pojęciem pracy na pełny etat (wykres 2.24). Zamiar ten częściej deklarowali mężczyźni (13 punktów procentowych różnicy). Kobiety częściej niż mężczyźni zamierzały podjąć pracę na część etatu (10 punktów procentowych różnicy) oraz pracę dorywczą (różnica 5 punktów procentowych).

Wykres 2.24. Preferencje dotyczące trybu pracy, osób deklarujących zamiar podjęcia pracy do 3 miesięcy po ukończeniu szkoły w podziale na płeć

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013 (N=20047)

Tabela 2.9. Sposoby poszukiwania pracy przez osoby deklarujące zamiar podjęcia pracy do 3 miesięcy po ukończeniu szkoły w podziale na płeć (dane w %)

Sposób	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem
Rodzina i znajomi	78	77	78
Odpowiedź na ogłoszenia zamieszczone w Internecie	36	22	29
Osobiście w firmach	16	22	19
Odpowiedź na ogłoszenia zamieszczone w gazecie	19	12	16
Zamieszczanie ogłoszeń i CV w Internecie	15	9	12
Urząd pracy	8	8	8
Zamieszczanie ogłoszeń w gazecie	8	6	7
Biuro pośrednictwa pracy inne niż biuro urzędu pracy	7	6	6
Inny sposób	1	3	2
N	6339	6426	12 765

* procenty nie sumują się do 100% ze względu na możliwość udzielenia więcej niż jednej odpowiedzi. Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013.

Sposobem poszukiwania pracy deklarowanym przez zdecydowaną większość badanych było korzystanie z pomocy rodziny i znajomych. Drugie, znacznie mniej popularne rozwiązanie, to odpowiadanie na ogłoszenia zamieszczone w Internecie. Ta forma poszukiwania pracy okazała się rozwiązaniem bardziej cenionym wśród badanych kobiet (różnica 14 punktów procentowych). Co piąty badany deklarował kontakt osobisty w firmach (tę formę poszukiwań częściej stosowali mężczyźni). Co szósty badany wymieniał wśród stosowanych metod poszukiwań odpowiedzi na ogłoszenia zamieszczone w gazetach, a co ósmy -

zamieszczenie ogłoszeń i CV w Internecie (oba rozwiązania bardziej popularne wśród kobiet). Pozostałe rozwiązania (jak np. urząd pracy) były wskazywane przez mniej niż 10% badanych.

Tabela 2.10. Zapotrzebowanie na odbycie dodatkowych szkoleń wśród osób deklarujących zamiar podjęcia pracy do 3 miesięcy po ukończeniu szkoły w podziale na typ szkoły i płeć (dane w %)

Płeć	Liceum ogólnoksz.	Liceum profil.	Szkoła policeal.	Technikum	Zas. szkoła zawodowa	Ogółem
Kobiety	28	40	37	34	35	31
N	7709	340	376	3409	800	12634
Mężczyźni	29	34	35	36	34	33
N	3795	138	68	4866	2131	10998
Ogółem	28	38	37	35%	34	32
N	11504	478	444	8275	2931	23632

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013.

Wśród osób zainteresowanych szybkim podjęciem pracy po ukończeniu szkoły, potrzebę odbycia dodatkowych szkoleń zgłaszała co trzecia badana osoba. Największe zapotrzebowanie na kursy doszkalające sygnalizowali uczniowie liceów profilowanych (głównie kobiety) oraz szkół policealnych, a najrzadziej - uczniowie liceów ogólnokształcących.

Tabela 2.11. Zapotrzebowanie na szkolenia wśród osób deklarujących zamiar podjęcia pracy do 3 miesięcy po ukończeniu szkoły w podziale na płeć (dane w %)

Kursy/szkolenia	Płeć		Ogółem
	kobiety	mężczyźni	
Zawodowe bez określenia kategorii	14	12	13
Kierowca wózków widłowych	1	21	10
Język angielski	15	5	10
Języki obce (bez wskazania konkretnego)	13	6	10
Spawacz	0	16	8
Barman, kelner	9	4	7
Sprzedawca, kasjer, kasa fiskalna	11	1	6
Kosmetyczne, fryzjerskie, wizaż	11	1	6
Operator ładowarek, koparek, dźwigów i innych pojazdów - maszyny budowlane, drogowe	0	11	5
N	3637	3333	6970

* w tabeli zaprezentowano jedynie odpowiedzi, które zostały wskazane przez co najmniej 5% respondentów.

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013

Zgłaszane przez badanych uczniów zapotrzebowanie na szkolenia (tabela 2.11) dotyczyło najczęściej kompetencji zawodowych związanych z charakterem pracy, którą uda im się znaleźć (13% wskazań). 10% badanych zgłosiło zapotrzebowanie na kursy uprawniające do obsługi wózka widłowego (kategoria wymieniana niemal wyłącznie przez mężczyzn), kursy języka angielskiego oraz, ogólnie, kursy języków obcych (przewaga kobiet).

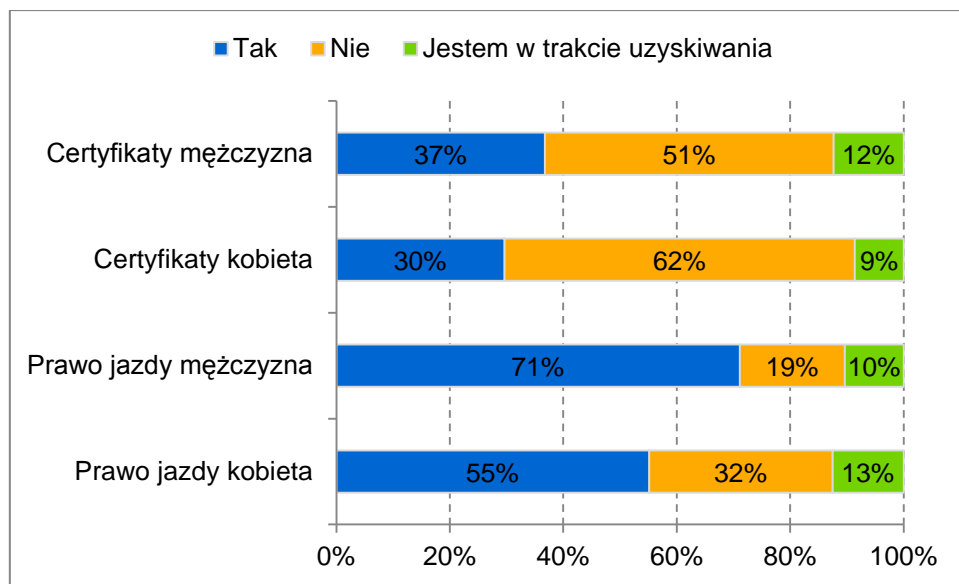
Mężczyźni najczęściej zwracali uwagę na potrzebę szkolenia w zakresie umiejętności związanych z kategorią robotników wykwalifikowanych (kursy spawalnicze) oraz kategorią operatorów maszyn i urządzeń (kursy dla operatorów maszyn budowlanych i drogowych).

Kobiety częściej niż mężczyźni wskazywały na potrzebę doszkolenia się w zakresie umiejętności przydatnych w branży usługowej (m.in. obsługa kasy fiskalnej, kursy barmańskie oraz kursy fryzjerskie i kosmetyczne).

Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych zostali także zapytani o posiadanie prawa jazdy oraz innych uprawnień i certyfikatów ułatwiających znalezienie pracy (wykres 2.25). W momencie prowadzenia badania większość z nich (63%), posiadała już prawo jazdy. W badanej próbie mężczyzn odsetek osób posiadających prawo jazdy był wyraźnie wyższy niż w badanej próbie kobiet (różnica 16 punktów procentowych).

Na pytanie o posiadanie innych certyfikatów i uprawnień ułatwiających znalezienie pracy 1/3 badanych odpowiedziała twierdząco. Również i w tym przypadku widoczna jest przewaga odsetka mężczyzn (różnica 7 punktów procentowych).

Wykres 2.25. Posiadanie prawa jazdy oraz innych ułatwiających znalezienie pracy uprawnień i certyfikatów w podziale na płeć

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013 ($N_{\text{prawo jazdy}} = 36301$, $N_{\text{inne szkolenia}} = 36227$).

Oczekiwania płacowe uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Jednym z ważnych zagadnień dotyczących sytuacji osób wkraczających na rynek pracy są oczekiwania co do wynagrodzenia, za jakie będą one gotowe podjąć pracę. W 2013 r., kiedy realizowano IV edycję badań, minimalne wynagrodzenie za pracę pełnoetatową wynosiło 1 500 zł brutto⁶ (1 111,86 zł netto). Kwota przeciętnego wynagrodzenia (tzw. „średnia krajowa”) w tym samym roku wynosiła 3521, 67 zł brutto⁷ (2 500,77 zł netto).

Badanym uczniom przedstawiono następującą sytuację: „Ktoś proponuje Ci stałą pracę na stanowisku, które Ci w miarę odpowiada. Miejsce pracy położone jest dość blisko Twojego miejsca zamieszkania. Czas tej pracy to 8 godzin dziennie od poniedziałku do piątku”. Następnie poproszono ich o podanie 3 kwot wynagrodzenia netto:

1. kwoty najniższej, za jaką zgodziliby się podjąć dziś taką pracę;
2. kwoty, którą uznaliby za w miarę zadowalającą;
3. kwoty, na którą mogliby liczyć przy dużym szczęściu.

Podane przez uczniów minimalne kwoty wynagrodzeń odbiegają od wyznaczonego ustawowo minimum płacowego o około 575 zł.

⁶ Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 13 września 2011 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2012 r. (Dz.U. Nr 192, poz. 1141).

⁷ http://www.stat.gov.pl/gus/5840_1630_PLK_HTML.htm

Tabela 2.12. *Przeciętne oczekiwane wynagrodzenie netto za pracę 8 godzin dziennie x 5 dni w tygodniu, blisko miejsca zamieszkania w podziale na status społeczno-ekonomiczny (dane w zł*)*

Wynagrodzenie	Status społeczno-ekonomiczny				Ogółem
	b. niski	niski	średni	wysoki	
Minimalne*	1492	1595	1710	1898	1684
odchstd**	354	364	428	511	439
W miarę zadowolające*	2113	2272	2494	2907	2456
odchstd**	533	588	732	956	763
Przydużym szczęściu*	3162	3377	3685	4143	3625
odchstd**	1047	1189	1574	2110	1682

* licząc wartość średnią pominięto 5% najniższych oraz 5% najwyższych podanych wartości w danej grupie. ** odchylenie standardowe średniej obciętej 5%.

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013.

Przeciętne wynagrodzenie uznane przez badanych za w miarę zadowolające, jest bardzo zbliżone do przeciętnego wynagrodzenia krajowego (ok. 40 zł poniżej przeciętnej).

Badani uczniowie uważali, że kwota, na którą mogą liczyć przy dużym szczęściu przekroczy średnie wynagrodzenie krajowe netto o ok. 1 100zł.

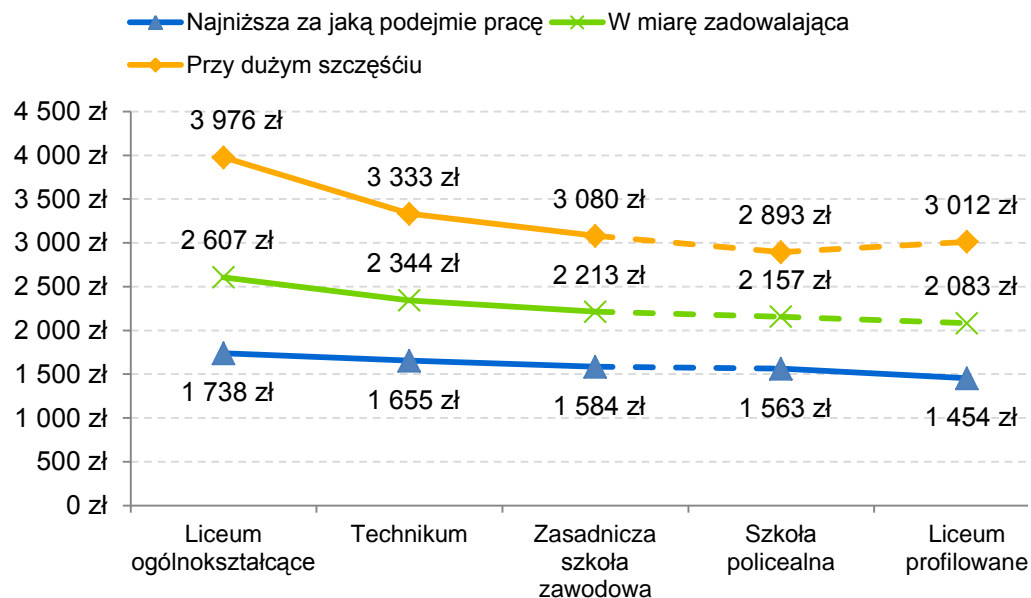
W przypadku wysokości kwot oczekiwanych wynagrodzeń czynnikiem istotnie różnicującym był status społeczno-ekonomiczny osób badanych - osoby o wyższym statusie społeczno-ekonomicznym podawały wyższe oczekiwane kwoty wynagrodzeń. Najmniejsza różnica pomiędzy poszczególnymi grupami badanych pojawiła się w przypadku kwoty minimalnej. Nieco większa różnica wystąpiła przy kwocie uznawanej za w miarę zadowolającą. W przypadku kwoty, na którą respondenci liczyli przy dużym szczęściu dystanse pomiędzy poszczególnymi kategoriami badanych były największe. Wyraźne różnice były także widoczne przy

uwzględnieniu podziału badanej próby mającego na uwadze typ szkoły (wykres 2.26).

Niezależnie od analizowanej kategorii oczekiwań płacowych (minimalne, w miarę zadowolające oraz przy dużym szczęściu), najwyższe kwoty deklarowali uczniowie liceów ogólnokształcących. Drugie miejsce pod względem wysokości zgłaszanych kwot, zajmowali uczniowie techników. Najniższe kwoty podawali uczniowie szkół zawodowych, szkół policealnych i liceów profilowanych.

Podobnie jak przypadku poprzednich analiz dotyczących wynagrodzeń, różnice w średnich deklarowanych wynagrodzeniach pomiędzy typami szkół wzrastały wraz ze zmianą kategorii oczekiwań płacowych (minimalne, w miarę zadowolające i przy dużym szczęściu).

Wykres 2.26. Oczekiwane wynagrodzenie netto za pracę 8 godzin dziennie x 5 dni w tygodniu, blisko miejsca zamieszkania w podziale na typ szkoły (średnia obcięta 5%*)

* licząc wartość średnią pominięto 5% najniższych oraz 5% najwyższych podanych wartości w danej grupie.

** linią przerywaną połączono pary typów szkół, pomiędzy którymi, przy użyciu analizy ANOVA Kruskala-Wallisa, nie wykazano istotnych statystycznie różnic.

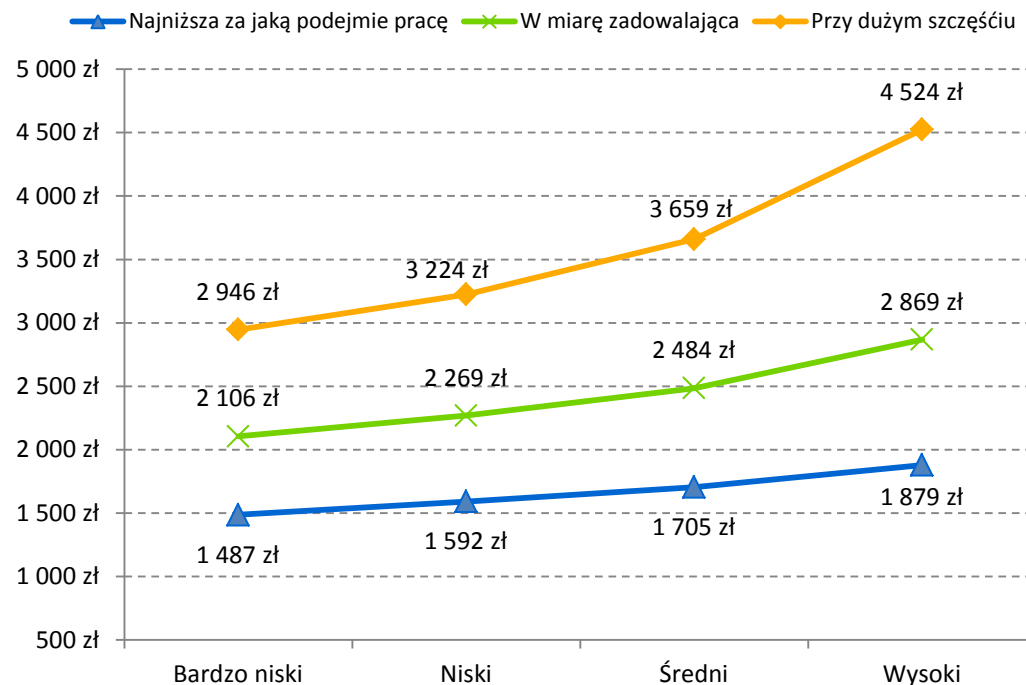
Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013 ($N_{min}= 33833$, $N_{śred.}= 33818$, $N_{max}=33353$)

Wyraźne zróżnicowanie oczekiwanych płac wystąpiło także w przypadku podziału badanych uczniów ze względu na ich status społeczno-ekonomiczny.

Aspiracje płacowe badanych uczniów są tym większe, im wyższy jest status społeczno-ekonomiczny.

Warto zwrócić uwagę na grupę uczniów o najwyższym statusie społeczno-ekonomicznym - przeciętne wynagrodzenie uznawane przez uczniów tej kategorii za w miarę zadowalające jest tylko nieznacznie niższe od wynagrodzenia, które uczniowie o niskim statusie społeczno-ekonomicznym określają jako możliwe tylko przy dużym szczęściu.

Wykres 2.27. Oczekiwane wynagrodzenie netto za pracę 8 godzin dziennie x 5 dni w tygodniu, blisko miejsca zamieszkania w podziale na status społeczno-ekonomiczny (średnia obciążona 5%*)

* licząc wartość średnią pominięto 5% najniższych oraz 5% najwyższych podanych wartości w danej grupie.

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013 ($N_{min}=28657$, $N_{śred.}=28574$, $N_{max}=28268$).

Tabela 2.13. Przeciętne oczekiwane wynagrodzenie netto za pracę 8 godzin dziennie x 5 dni w tygodniu, blisko miejsca zamieszkania w podziale na typ szkoły i status społeczno-ekonomiczny** (średnia obciążona 5%*, dane w zł)

Wynagrodzenie		Status społeczno-ekonomiczny		
		niski	średni	wysoki
Minimalne	lic. ogólnokształcące	1593	1732	1933
	lic. profilowane	1415	1517	1607
	szkoła policealna	1499	1503	1814
	technikum	1606	1715	1811
	szkoła zawodowa	1550	1634	1762
Zadowalające	lic. ogólnokształcące	2325	2585	3009
	lic. profilowane	1977	2209	2566
	szkoła policealna	2048	2111	2590
	technikum	2257	2436	2621
	szkoła zawodowa	2156	2288	2535
Przy dużym szczęściu	lic. ogólnokształcące	3409	3866	4752
	lic. profilowane	2726	3518	3835
	szkoła policealna	2704	2834	3773
	technikum	3152	3493	3964
	szkoła zawodowa	2945	3230	3517

* licząc wartość średnią pominięto 5% najniższych oraz 5% najwyższych podanych wartości w danej grupie.

** ze względu na małe liczebności połączono kategorie „bardzo niski status społeczno-ekonomiczny” oraz „niski status społeczno-ekonomiczny”.

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013.

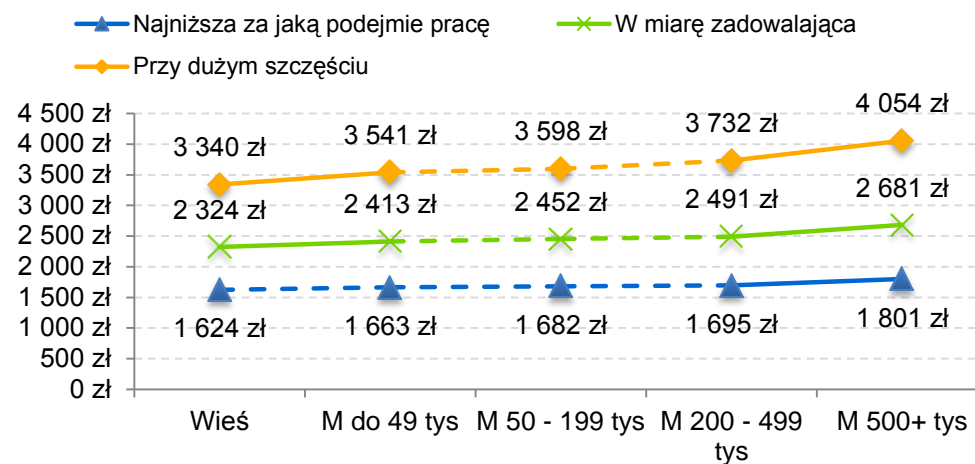
W kontekście analizy zależności między średnim oczekiwanym wynagrodzeniem a typem szkoły, do której uczęszcza uczeń oraz wykształceniem jego rodziców (warunkującym status społeczno-ekonomiczny), interesujące rezultaty przyniosło łączne zestawienie tych zmiennych (tabela 2.13).

Uwzględnienie statusu socjoekonomicznego uczniów w większości przypadków komplikowało hierarchię aspiracji zarobkowych obserwowaną na poziomie szkół ogółem. Przykładowo, uczniowie szkół zawodowych, techników i szkół policealnych o wysokim statusie społeczno-ekonomicznym mieli wyższe oczekiwania płacowe w zakresie minimalnej kwoty, za którą podjęliby pracę niż uczniowie liceów ogólnokształcących o niskim statusie społeczno-ekonomicznym.

Podobna sytuacja miała miejsce w przypadku wynagrodzenia uznawanego za „w miarę zadowalające” oraz „możliwe przy dużym szczęściu” - uczniowie techników, liceów profilowanych i szkół policealnych o wysokim statusie społeczno-ekonomicznym mieli wyższe aspiracje płacowe niż uczniowie liceów ogólnokształcących o niskim statusie społeczno-ekonomicznym.

Inną ważną determinantą w przypadku oczekiwań płacowych badanych uczniów była wielkość miejscowości, w której była położona ich szkoła (wykres 2.28).

Wykres 2.28. Oczekiwane wynagrodzenie netto za pracę 8 godzin dziennie x 5 dni w tygodniu, blisko miejsca zamieszkania w podziale na wielkość miejscowości w której znajduje się szkoła (średnia obciążona 5%*)

* licząc wartość średnią pominięto 5% najniższych oraz 5% najwyższych podanych wartości w danej grupie.

** linią przerywaną połączono pary, pomiędzy którymi, przy użyciu analizy ANOVA Kruskala-Wallisa, nie wykazano istotnych statystycznie różnic.

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013 ($N_{min}=33833$, $N_{śred.}=33818$, $N_{max}=33353$).

Wyniki potwierdzają powszechnie uznawany schemat, wskazujący na postępujący wzrost oczekiwań płacowych wraz ze zwiększaniem się wielkości miejscowości.

Największy wzrost oczekiwań płacowych (w każdej z 3 kategorii oczekiwań) w porównaniu z 2010r, wystąpił w przypadku uczniów uczęszczających do szkół w miastach powyżej 500 tys. mieszkańców. Dla kolejnych kategorii oczekiwań płacowych wyniósł on odpowiednio 105 zł, 190 zł i 322 zł.

Analiza istotności różnic pomiędzy poszczególnymi parami kategorii wielkości pozwala stwierdzić, że różnice oczekiwań płacowych nie występowały pomiędzy następującymi parami kategorii:

- wsią a miastami do 49 tys. mieszkańców (w kategorii oczekiwań odnośnie minimalnej akceptowalnej stawki);
- miastami do 49 tys. a miastami 50-199 tys. mieszkańców (wszystkie kategorie oczekiwań płacowych);
- miastami 50-199 tys. a miastami 200-499 tys. mieszkańców (wszystkie kategorie oczekiwań płacowych).

Podsumowując, można stwierdzić, że oczekiwania płacowe uczniów szkół ponadgimnazjalnych na poziomie ogólnym nie odbiegają od realiów polskiego rynku pracy. Zarówno wynagrodzenie minimalne, jak i to uważane za w miarę zadowalające były zbliżone do kwoty przeciętnego wynagrodzenia krajowego netto.

Kolejną istotną determinantą w przypadku oczekiwań płacowych jest status społeczno-ekonomiczny ucznia (wydzielony na podstawie poziomu wykształcenia obojga rodziców). Najwyższe oczekiwane stawki w każdej kategorii płacowej deklarowali uczniowie o wysokim statusie społeczno-ekonomicznym.

W przypadku pozostałych czynników, które różnicują oczekiwania płacowe badanych uczniów, ważną rolę odgrywał także typ szkoły - najwyższe oczekiwania płacowe formułowali badani z liceów ogólnokształcących i techników. Nie bez znaczenia dla deklaracji badanych pozostawała także wielkość miejscowości w której położona była szkoła. Wraz z jej wzrostem rosły także oczekiwania płacowe badanych uczniów (najwyższe zidentyfikowano wśród badanych uczniów z szkół w miastach powyżej 500 tys. mieszkańców).

Największe różnice w każdej z trzech wyróżnionych powyżej zmiennych zaobserwowano na poziomie najwyższej deklarowanej kwoty wynagrodzenia, na jaką mógł liczyć badany uczeń.

Oczekiwania płacowe a płeć badanych

W przypadku wysokości kwot oczekiwanych wynagrodzeń istotną rolę odgrywała płeć osób badanych. W każdej z wyróżnionych w badaniu kategorii respondentów, mężczyźni deklarowali przeciętnie wyższe kwoty niż kobiety. Najmniejsza różnica (ok. 290 zł) pojawiła się w przypadku kwoty minimalnej. Nieco większa różnica (ok. 475 zł) wystąpiła przy kwocie uznawanej za w miarę zadowalającą. W przypadku kwoty, na którą badani liczyli przy dużym szczęściu mężczyźni okazali się przeciętnie o około 870 zł bardziej optymistyczni niż kobiety.

Tabela 2.14. Oczekiwane wynagrodzenie netto za pracę 8 godzin dziennie x 5 dni w tygodniu, blisko miejsca zamieszkania w podziale na płeć (średnia obcięta 5%*)

Wynagrodzenie	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem
Minimalne	1550 zł	1838 zł	1684 zł
odch. stand.**	368 zł	471 zł	439 zł
porównanie z 2010	+ 97	+ 56 zł	+ 75 zł
W miarę zadowalające	2233 zł	2709 zł	2456 zł
odch. stand.**	620 zł	848 zł	763 zł
porównanie z 2010	+ 43 zł	+ 6 zł	+ 37 zł
Przy dużym szczęściu	3213 zł	4084 zł	3625 zł
odch. stand.**	1281	1 953 zł	1 682 zł
porównanie z 2010	- 305 zł	- 490 zł	- 369 zł

* licząc

wartość średnią pominięto 5% najniższych oraz 5% najwyższych podanych wartości w danej grupie.

** odchylenie standardowe ze średniej obciętej 5% .

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013 ($N_{min}= 33833$, $N_{śred.}= 33818$, $N_{max}=33353$).

Warto zwrócić uwagę na to, że o ile oczekiwania dotyczące wynagrodzenia minimalnego oraz uznawanego za satysfakcjonujące pozostały na

podobnym poziomie, o tyle oczekiwania dotyczące najwyższego możliwego wynagrodzenia odnotowały spadek.

Rozmiary różnic pomiędzy płacami w zakresie oczekiwań finansowych w zależności od typu szkoły, statusu socjoekonomicznego oraz wielkości miejscowości przedstawiono w tabeli 2.15.

Tabela 2.15. Różnica pomiędzy oczekiwanym przeciętnym wynagrodzeniem netto mężczyzn i kobiet w podziale na typ szkoły, status społeczno-ekonomiczny oraz wielkość miejscowości w której położona jest szkoła (średnia obciążona 5%*, dane w zł)

		Przewaga oczekiwań finansowych mężczyzn nad oczekiwaniami finansowymi kobiet		
		minimalne	zadowalające	przy dużym szczęściu
Typ szkoły	lic. ogólnoksz	362	655	1218
	lic. profilowane	310	534	1021
	technikum	314	545	989
	szk.zawodowa	365	556	969
	szk.policealna	234	404	781
Status społeczno-ekonomiczny	bardzo niski	330	526	919
	niski	293	470	866
	średni	281	460	831
	wysoki	309	522	911
Wielkość miejscowości	wieś	265	479	950
	m do 49 tys.	307	500	923
	m 50 - 199 tys.	276	433	761
	m 200 - 499 tys.	265	416	763
	m 500+ tys.	304	511	848

* licząc wartość średnią pominięto 5% najniższych oraz 5% najwyższych podanych wartości w danej grupie. Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013.

W każdym z analizowanych kryteriów, to mężczyźni deklarowali przeciętnie wyższe wynagradzanie niż kobiety.

Największe dysproporcje w oczekiwaniach płacowych mężczyzn i kobiet odnotowano w pytaniach dotyczących najwyższej kwoty na jaką liczyli badani uczniowie. Największą różnicę w tym zakresie zaobserwowano w podziale ze względu na typ szkoły wśród uczniów liceów ogólnokształcących (powyżej 1200 zł) oraz liceów profilowanych (powyżej 1000 zł).

Najmniejsze dysproporcje w oczekiwaniach płacowych mężczyzn i kobiet odnotowano w przypadku minimalnej płacy, za którą uczeń gotów był podjąć pracę (wynosiła ona przeciętnie około 300 zł).

W przypadku płacy uznawanej za satysfakcjonującą przeciętna różnica pomiędzy deklaracjami kobiet i mężczyzn wynosiła około 500 zł.

Zjawisko występowania różnic w średnich płacach kobiet i mężczyzn o tym samym poziomie wykształcenia zostało już wielokrotnie opisane w publikacjach dotyczących rynku pracy. Uzyskane w tym badaniu dane mogą wskazywać, że obserwowane dysproporcje płacowe mają swoje źródło m.in. w różnicach na poziomie oczekiwań płacowych osób, które w większości nie wkroczyły jeszcze na rynek pracy.

Kompetencje uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Badani uczniowie szkół ponadgimnazjalnych, zostali poproszeni o dokonanie samooceny własnych kompetencji. Ocenie podlegało 12 wyróżnionych głównych klas kompetencji. Dla niektórych z nich wydzielono szczegółowe umiejętności wchodzące w skład danej klasy. Ocenę przeprowadzono przy użyciu 5-punktowej skali (poziomy: niski, podstawowy, średni, wysoki oraz bardzo wysoki).

Zestawienie samooceny kompetencji przedstawiono w tabeli 2.16. Poszczególne komórki zawierają średnią samoocenę uczniów zakresie danej kompetencji (lub grupy kompetencji).

Tabela 2.16. Średnia wartość samooceny 12 grup kompetencji w podziale na płeć (skala 1-5)

Kompetencje	Samoocena poziomu umiejętności						N 2013		
	2013			zmiana w porównaniu z 2010			K	M	ogółem
	K	M	ogółem	K	M	ogółem			
Komputerowe	4,03	4,29	4,15	0,06	0,05	0,06	19025	17016	36041
Interpersonalne	4,20	4,02	4,12	0,08	0,08	0,09	19057	17019	36076
Dyspozycyjne	3,94	3,90	3,92	0,12	0,10	0,11	18972	16933	35905
Sprawność fizyczna	3,63	4,06	3,84	0,06	0,04	0,06	18793	16748	35541
Językowe*	3,89	3,68	3,79				19039	16993	36032
Samooorganizacyjne	3,79	3,65	3,73	0,06	0,04	0,05	18990	16933	35923
Kognitywne	3,49	3,55	3,52	0,09	0,12	0,11	19025	17017	36042
Kierownicze	3,5	3,55	3,52	0,04	0,04	0,04	19036	16984	36020
Biurowe	3,37	3,06	3,23	0,09	0,04	0,08	18896	16856	35752
Matematyczne	3,13	3,27	3,20	0,10	0,13	0,12	19001	16975	35976
Artystyczne	3,28	2,8	3,05	0,00	0,00	-0,01	19041	16988	36029
Techniczne	2,09	3,33	2,68	0,12	0,07	0,11	18879	16870	35749

*samoocena kompetencji językowych nie była uwzględniana w BKL Badanie Uczniów 2010.

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013.

Niska ocena własnych kompetencji była najczęściej formułowana w zakresie kompetencji technicznych (2,8). Wątpliwości zgłaszano także w przypadku kompetencji związanych z działalnością artystyczną i kulturą (3,05).

W porównaniu z samooceną kompetencji uczniów dokonaną w I edycji BKL, postrzeganie większości kompetencji utrzymuje się na podobnym poziomie. Zaobserwowany nieznaczny wzrost ocen (0,1 pkt) dotyczył umiejętności związanych ze zdolnościami matematycznymi,

Do najwyższej ocenianych przez uczniów klas kompetencji należały kompetencje komputerowe (4,15) oraz interpersonalne (4,12).

Należy nadmienić, że wysoka samoocena uczniów pod względem obsługi komputera opiera się w głównej mierze o umiejętności związane z jego podstawową obsługą (np. korzystanie z Internetu, obsługa pakietów MS Office). Kompetencje wymagające zaawansowanych umiejętności z tego zakresu (obsługa specjalistycznych programów, wiedza nt. programowania itd.) należą do najniższej ocenianych kompetencji.

Uczniowie wysoko oceniali też swoją dyspozycyjność (3,92). Nieznacznie niżej zostały zakwalifikowane kompetencje w zakresie sprawności fizycznej, a także biegłe posługiwanie się i redagowanie testów w języku polskim oraz kompetencje w zakresie samoorganizacji. Wysoko oceniano także zdolności kognitywne i kierownicze (3,52). Bliżej połowy skali (0,2 pkt powyżej) uplasowały się natomiast kompetencje matematyczne i biurowe.

dyspozycyjnością, umiejętnościami kognitywnymi, a także, co szczególnie interesujące, umiejętnościami technicznymi kobiet.

W przypadku różnic w samoocenie własnych kompetencji ze względu na płeć, największe dysproporcje widoczne są w zakresie następujących z nich:

- techniczne- mężczyźni oceniali swoje umiejętności średnio o 1,2 pkt wyżej niż kobiety;
- artystyczne - kobiety oceniały swoje zdolności średnio o 0,5 pkt wyżej od mężczyzn;
- sprawność fizyczna – mężczyźni oceniali ich poziom wyżej średnio o 0,4 pkt;
- biurowe – kobiety oceniły ich poziom wyżej średnio o 0,3 pkt;
- komputerowe – przeciętna ocena mężczyzn w tym zakresie była wyższa o 0,3 pkt od przeciętnej oceny kobiet;
- językowe i interpersonalne – kobiety oceniały swoje umiejętności średnio o 0,2 pkt wyżej od mężczyzn.

Samoocena kompetencji a wyniki ich testów

Ze względu na wątpliwości dotyczące adekwatności samooceny kompetencji dokonywanych przez badanych uczniów, warto uwiarygodnić je poprzez zestawienie z wynikami obiektywnych testów kompetencji prowadzonych na podobnej populacji. W tym celu zostaną przedstawione wyniki polskiej edycji Międzynarodowego Badania Kompetencji Osób Dorosłych (PIAAC) z 2012r.⁸, zrealizowanego przez Instytut Badań Edukacyjnych. Celem badania PIIAC jest pomiar trzech grup kompetencji w

krajach OECD: rozumienia tekstu, rozumowania matematycznego oraz wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Relatywnie wysoka ocena umiejętności językowych koresponduje z wynikami PIAAC dla osób w kategorii wiekowej 16-19 lat, które znalazły się powyżej średniej krajów OECD dla tej kategorii wiekowej. Obserwowana w tym zakresie przewaga wysokich ocen kobiet również znajduje uzasadnienie w wynikach PIAAC, gdzie przeciętne wyniki kobiet w grupie wiekowej 16-19 lat, w teście rozumienia tekstu plasują się powyżej wyników mężczyzn w tym wieku. Umiarkowane oceny kompetencji matematycznych wydają się adekwatne do wyników testu rozumowania matematycznego PIAAC, które w przypadku tej kategorii wiekowej, znajdują się na poziomie średniej w krajów OECD. Niewielka przewaga mężczyzn wyżej oceniających swoje kompetencje matematyczne nie znajduje odzwierciedlenia w wynikach testu, które wskazują na brak różnic pomiędzy płciami w tej kategorii wiekowej.

⁸ Liczba przeprowadzonych wywiadów w ramach badania PIAAC wyniosła w Polsce 9366 (w tym 5372 w populacji osób w wieku 19-26 lat). Badania realizowano przy użyciu wywiadów kwestionariuszowych wspomaganym komputerowo (CAPI). W zależności od stopnia biegłości respondenta w obsłudze komputera, część testowa badania była prowadzona metodą papier-ołówek (PAPI) lub CAPI. Zob. <http://eduentuzjasci.pl/images/stories/publikacje/ibe-raport-PIAAC-2013.pdf>

Samocena kompetencji a typ szkoły

Tabela 2.17. Średnia wartość samooceny 12 grup kompetencji w podziale na typ szkoły i płeć, w porównaniu z wynikami badania BKL Uczniowie 2013 (skala 1-5)

Kompetencje	Typszkoły										Zmiana w porównaniu z 2010 r.									
	zawodowa		technikum		lic. profil		licogóln.		sz. policealna		zawodowa		technikum		lic. profil		licogóln.		sz. policealna	
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
Komputerowe	3,87	4,05	4,11	4,36	4,02	4,33	4,01	4,31	4,02	4,14	-0,07	0,00	0,08	0,07	-0,02	-0,03	0,07	0,03	0,07	0,00
Interpersonalne	4,10	3,96	4,20	4,07	4,21	4,00	4,21	4,01	4,20	3,85	0,05	0,07	0,09	0,10	0,10	0,05	0,08	0,08	0,07	-0,13
Dyspozycyjne	3,68	3,69	4,02	3,98	3,92	3,94	3,93	3,89	4,05	3,90	0,13	0,05	0,13	0,10	0,14	0,17	0,12	0,09	0,10	-0,10
Sprawność fizyczna	3,72	4,07	3,66	4,11	3,63	4,02	3,61	4,01	3,70	3,98	0,03	0,01	0,05	0,05	0,02	-0,13	0,08	0,06	0,04	-0,18
Językowe*	3,55	3,48	3,76	3,68	3,76	3,80	3,97	3,77	3,97	3,85										
Samorganizacyjne	3,50	3,48	3,71	3,71	3,65	3,58	3,86	3,66	3,83	3,74	0,09	0,01	0,06	0,05	0,05	0,05	0,04	0,02	0,03	0,00
Kognitywne	3,12	3,21	3,36	3,50	3,40	3,46	3,57	3,73	3,64	3,61	-0,01	0,04	0,09	0,13	0,12	0,05	0,09	0,11	0,11	0,08
Biurowe	2,97	2,79	3,43	3,13	3,33	3,10	3,38	3,10	3,47	3,15	0,07	0,01	0,07	0,06	0,08	0,09	0,09	0,01	0,23	0,19
Kierownicze	3,22	3,38	3,41	3,57	3,50	3,48	3,56	3,59	3,40	3,46	0,05	0,05	0,00	0,03	0,12	0,06	0,02	0,01	0,07	0,01
Matematyczne	2,88	2,88	3,01	3,18	2,69	2,98	3,22	3,53	3,27	3,24	0,03	0,01	0,05	0,09	-0,12	0,11	0,12	0,18	0,22	0,20
Artystyczne	3,23	2,79	3,14	2,82	3,32	2,74	3,34	2,77	3,31	3,00	0,02	-0,04	-0,02	0,03	0,09	-0,04	0,00	-0,02	0,09	0,15
Techniczne	2,24	3,49	2,14	3,51	2,02	3,20	2,04	3,08	2,38	3,06	0,12	0,01	0,09	0,10	0,19	-0,02	0,13	0,09	0,23	-0,20

* samoocena kompetencji językowych nie była uwzględniana w badaniu w 2010 r.

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013.

Analizując kompetencje w układzie wyznaczonym przez typ szkoły, można stwierdzić, że:

- najczęściej wysoko oceniali swoje umiejętności badani mężczyźni uczący się w technikach i liceach ogólnokształcących oraz kobiety uczące się w szkołach policealnych;
- ogólnie niskiej oceny swoich kompetencji dokonywali najczęściej uczniowie szkół zawodowych;
- w przypadku najwyżej ocenianych przez mężczyzn kompetencji komputerowych, wyraźnie poniżej średniej znaleźli się mężczyźni ze szkół zawodowych (0,4 pkt poniżej średniej);
- w zakresie najniżej ocenianych kompetencji technicznych, najwyżej oceniali je mężczyźni uczący się w technikach i szkołach zawodowych (0,8 pkt powyżej średniej);
- jako najbardziej kompetentni w zakresie umiejętności matematycznych, określają się mężczyźni uczący się w liceach ogólnokształcących (0,3 pkt powyżej średniej);

- większość kompetencji jest oceniana przez uczniów podobnie jak w badaniu z 2010 r. Wyjątkiem są uczniowie szkół policealnych, w przypadku których odnotowano niewielki (0,2) wzrost samooceny umiejętności biurowych, i matematycznych, a u kobiet także technicznych. Niewielki wzrost w zakresie kompetencji technicznych zaobserwowano także u kobiet uczących się w liceach profilowanych. Nieznaczną poprawę samooceny zdolności matematycznych, w porównaniu z 2010 r., zauważono także u mężczyzn uczących się w liceach ogólnokształcących.

Samoocena kompetencji a wyniki ich testów [typ szkoły]

W przypadku samooceny umiejętności językowych największy odsetek wysokich ocen tych kompetencji odnotowano wśród uczniów szkół policealnych oraz liceów ogólnokształcących, a następnie - uczniów liceów profilowanych i ogólnokształcących. Najbardziej oceniali w ten sposób swoje umiejętności uczniowie szkół zawodowych. Przedstawiona kolejność wyników znajduje uzasadnienie w rezultatach testu kompetencji rozumienia tekstu PIAAC, w którym najwyższe noty uzyskiwali uczniowie i absolwenci liceów ogólnokształcących, następnie (zbliżone rezultaty) uczniowie i absolwenci średnich szkół zawodowych. Na końcu znaleźli się uczniowie zasadniczych szkół zawodowych.

W przypadku samooceny kompetencji matematycznych najczęściej wysoko oceniali je uczniowie liceów ogólnokształcących oraz szkół policealnych, a

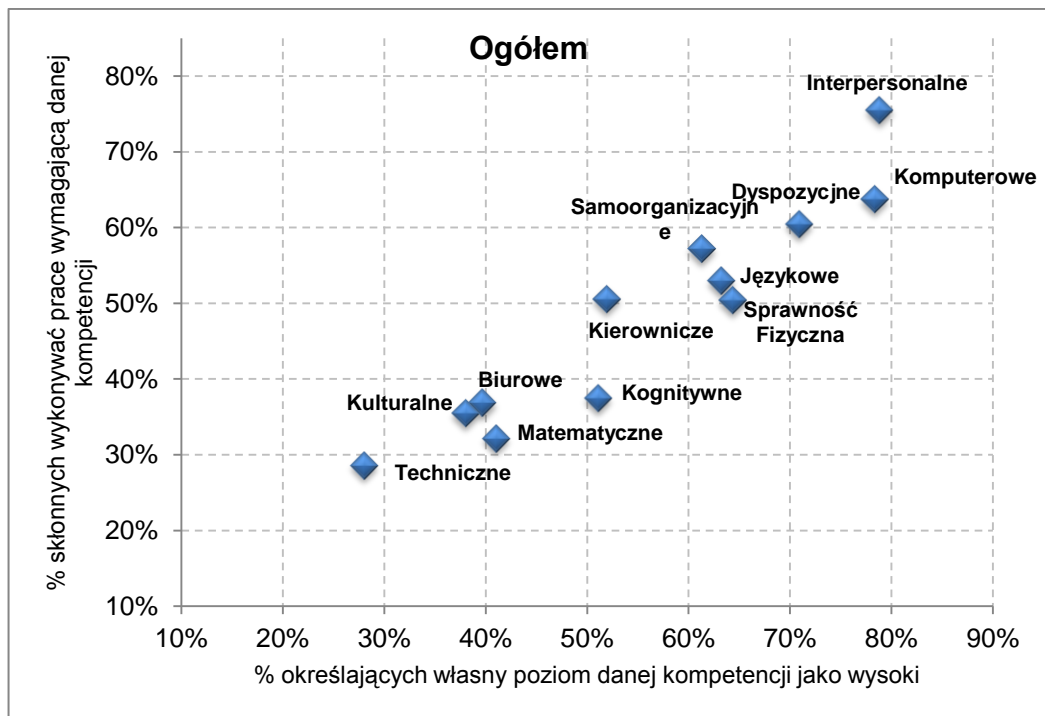
następnie uczniowie techników. Najbardziej pozytywne oceny formułowali uczniowie zasadniczych szkół zawodowych i liceów profilowanych. Analogiczną kolejność odnotowano w przypadku testu rozumowania matematycznego PIAAC.

Samoocena kompetencji a preferencje dotyczące zawodu

Badani uczniowie szkół ponadgimnazjalnych, poza pytaniami dotyczącymi oceny własnego poziomu 12 grup kompetencji, określali także, czy chcieliby wykonywać zawodowo pracę związaną z wykorzystaniem tych kompetencji. Odpowiedzi w 5-stopniowej skali obejmowały następujące poziomy: „zdecydowanie nie”, „raczej nie”, „ani tak, ani nie”, „raczej tak” oraz „zdecydowanie tak”.

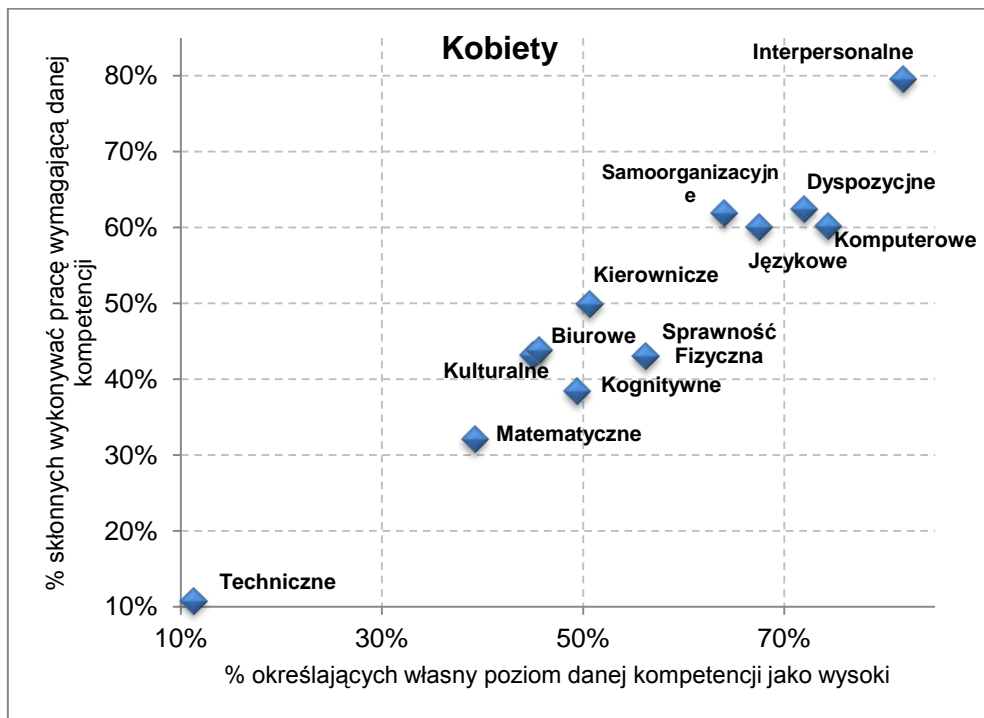
Zestawienie samooceny każdej kompetencji z chęcią podjęcia pracy w której jest ona wykorzystywana przedstawiono na wykresach 2.29-2.36. Osie pionowe wykresów przedstawiają odsetek badanych zainteresowanych wykonywaniem pracy z wykorzystaniem danej kompetencji (suma odsetków odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak”). Osie poziome wykresów przedstawiają odsetek badanych wysoko oceniających własny poziom danej kompetencji (suma odsetków odpowiedzi „wysoki” i „bardzo wysoki”).

Wykres 2.29. Ocena posiadanych kompetencji a skłonność do wykonywania pracy wymagającej tej kompetencji
- wyniki ogółem

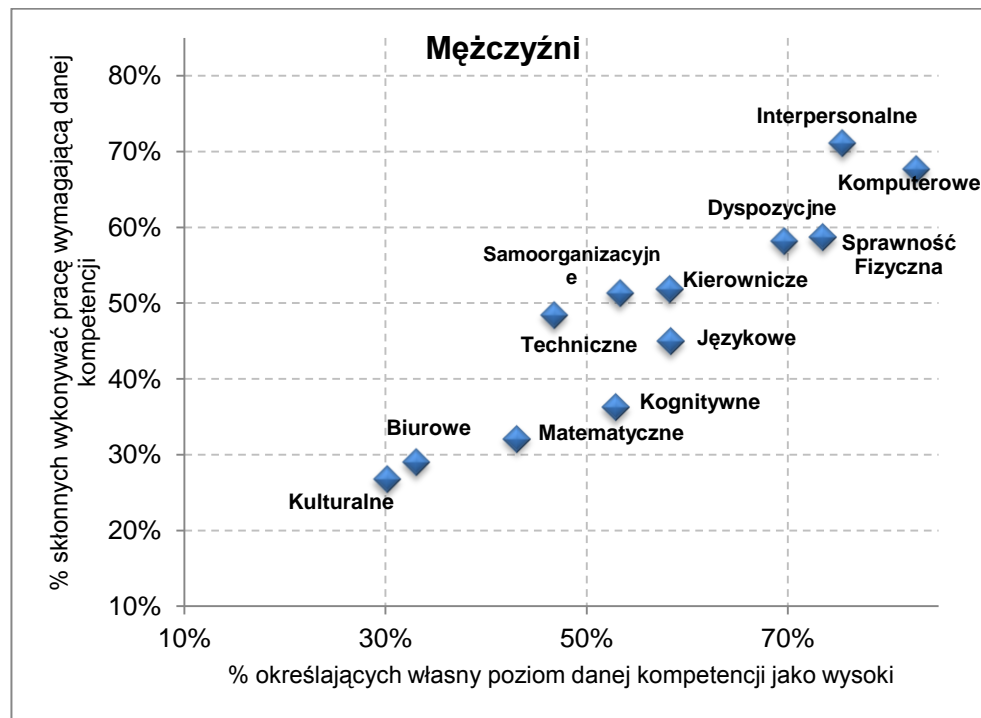
Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013.

Wykres 2.30. Ocena posiadanych kompetencji a skłonność do wykonywania pracy wymagającej tej kompetencji w podziale na płeć - wyniki kobiet

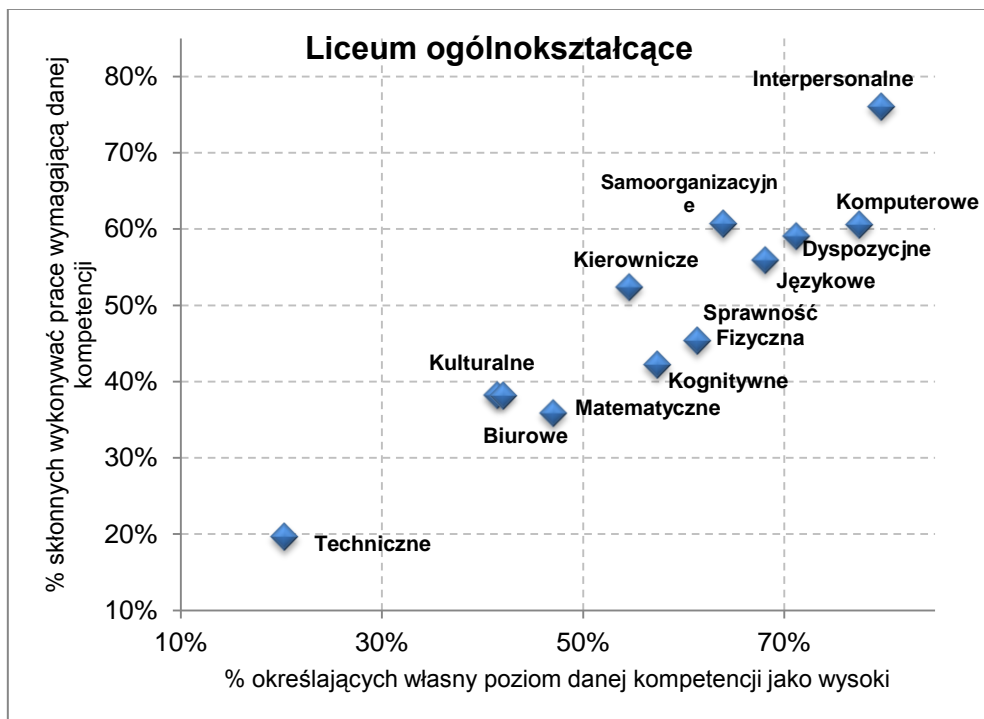
Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013.

Wykres 2.31. Ocena posiadanych kompetencji a skłonność do wykonywania pracy wymagającej tej kompetencji w podziale na płeć- wyniki mężczyzn

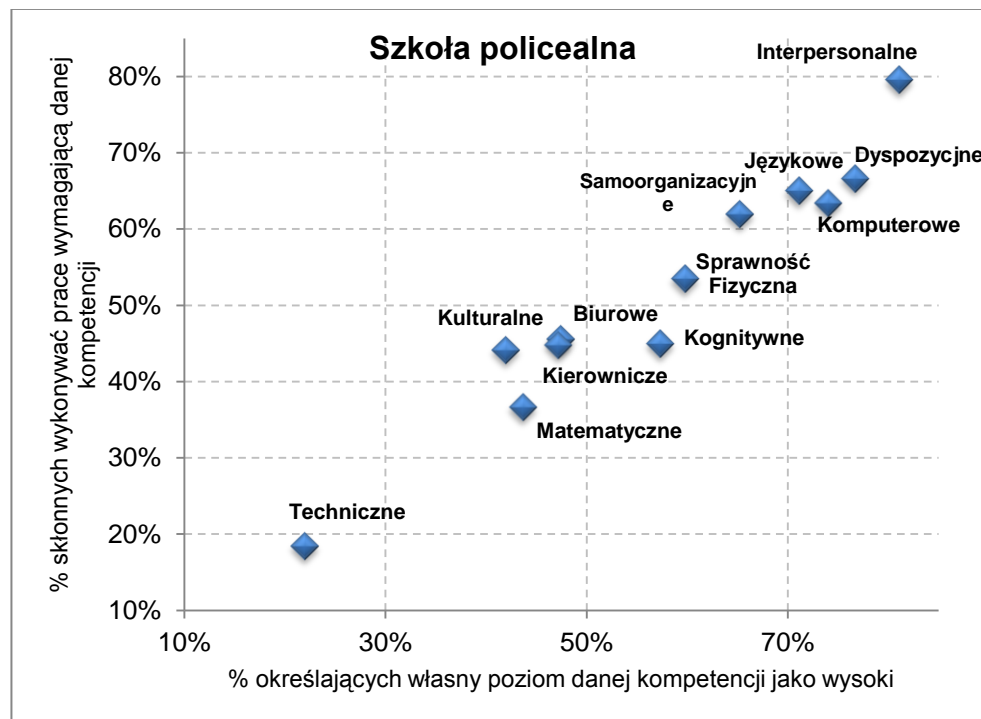
Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013.

Wykres 2.32. Ocena posiadanych kompetencji a skłonność do wykonywania pracy wymagającej tej kompetencji w podziale na typ szkoły- wyniki uczniów liceów ogólnokształcących

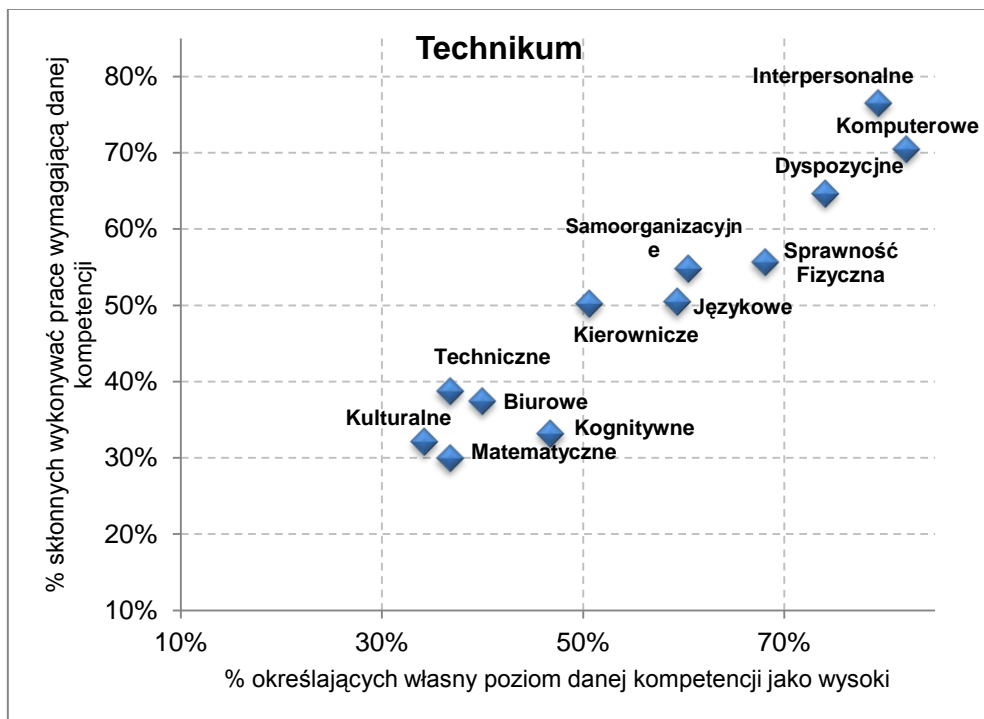
Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013.

Wykres 2.33. Ocena posiadanych kompetencji a skłonność do wykonywania pracy wymagającej tej kompetencji w podziale na typ szkoły- wyniki uczniów szkół policealnych

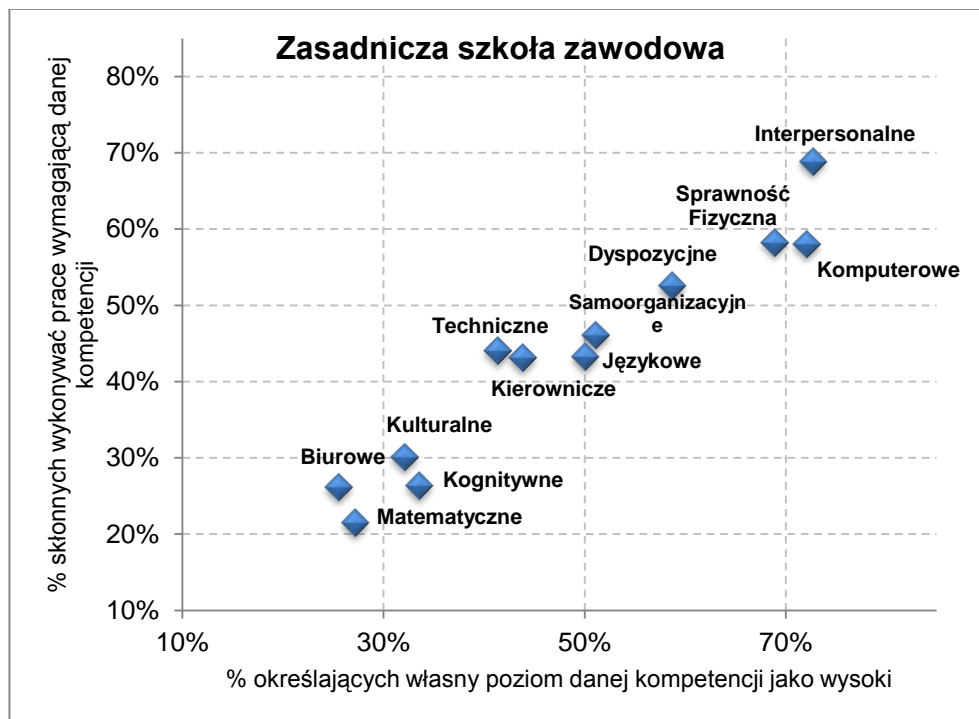
Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013.

Wykres 2.34. Ocena posiadanych kompetencji a skłonność do wykonywania pracy wymagającej tej kompetencji w podziale na typ szkoły- wyniki uczniów techników

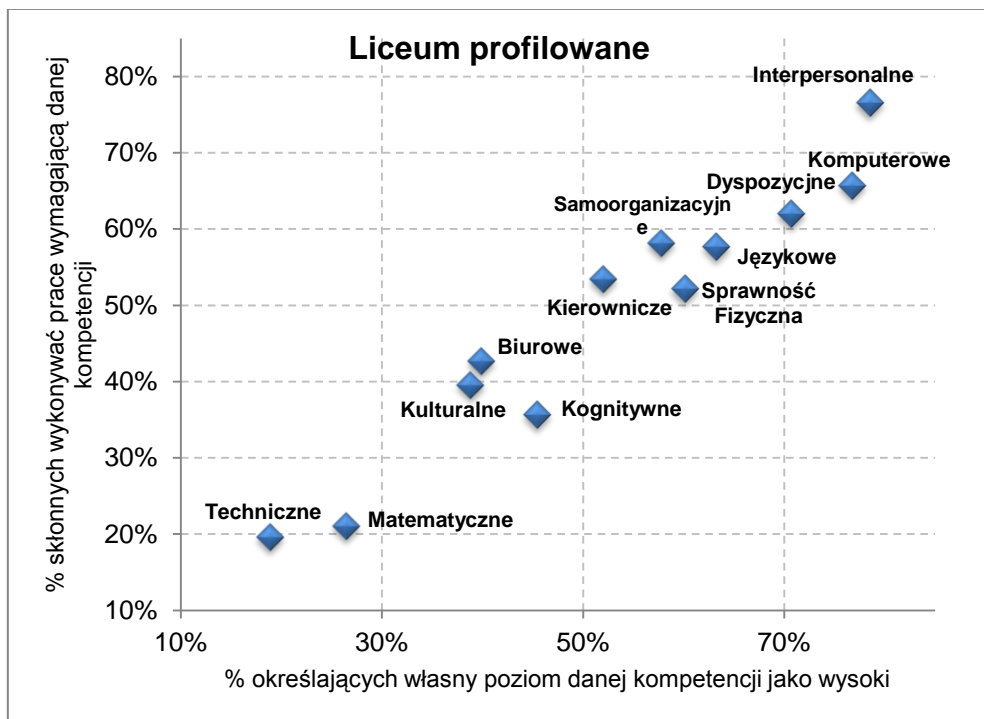
Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013.

Wykres 2.35. Ocena posiadanych kompetencji a skłonność do wykonywania pracy wymagającej tej kompetencji w podziale na typ szkoły- wyniki uczniów zasadniczych szkół zawodowych

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013.

Wykres 2.36. Ocena posiadanych kompetencji a skłonność do wykonywania pracy wymagającej tej kompetencji w podziale na typ szkoły- wyniki uczniów liceów profilowanych

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013.

Podsumowując przedstawione zestawienia dotyczące poziomu poszczególnych kompetencji i zainteresowania wykorzystywaniem ich w późniejszej pracy zawodowej, sformułowano następujące wnioski:

1. Podobnie jak w I edycji badania (2010 r.), istnieje wyraźna zależność pomiędzy samooceną wybranych kompetencji a preferowaniem pracy, w której będą one wykorzystywane. Im wyżej uczeń ocenia swoje kompetencje w danym zakresie, tym

chętniej deklaruje gotowość do podjęcia pracy tego typu. Analogicznie, im mniej uczeń czuje się pewny względem swoich umiejętności w zakresie wybranych kompetencji, tym rzadziej sygnalizuje zainteresowanie pracą związaną z ich wykorzystywaniem.

2. Kompetencje deficytowe, tj. oceniane przez większość uczniów jako będące na niskim poziomie i cieszące się ich niewielkim zainteresowaniem, to przede wszystkim kompetencje techniczne i ściśle (obsługa i naprawa maszyn i urządzeń oraz wykonywanie obliczeń). W analizowanych grupach najwyższy odsetek deklarujących zainteresowanie wykonywaniem prac w oparciu o umiejętności deficytowe, to w przypadku umiejętności technicznych mężczyźni i uczniowie szkół zawodowych, a w przypadku umiejętności matematycznych – uczniowie liceów i szkół policealnych.
3. W przypadku kompetencji kognitywnych (wyszukiwanie i analiza informacji) odsetek osób zainteresowanych ich wykorzystywaniem w pracy jest zdecydowanie niższy niż wskazywałby na to odsetek osób oceniających ich poziom u siebie jako wysoki. Dotyczyło to głównie prac związanych ze streszczaniem dużych ilości tekstu.
4. Kompetencje, które badani uczniowie najchętniej wykorzystywaliby w swojej przyszłej pracy dotyczą umiejętności interpersonalnych (w szczególności pracy w grupie i nawiązywania nowych kontaktów), a w dalszej kolejności - podstawowej obsługi komputera.

Znajomość języków obcych

W celu uzyskania pełnego obrazu kompetencji ważnych z punktu widzenia rynku pracy, badani uczniowie zostali poproszeni o podanie informacji nt. swoich umiejętności w zakresie posługiwania się językami obcymi. Mimo iż każdy uczeń szkoły ponadgimnazjalnej zetknął się w trakcie swojej edukacji z co najmniej dwoma językami obcymi, brak znajomości przynajmniej jednego z nich zadeklarowało 8% badanych (tabela 2.18).

Tabela 2.18. Odsetek uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklarujących znajomość co najmniej jednego języka obcego w podziale na typ szkoły i płeć (dane w %)

Płeć	Liceum ogóln.	Technikum	Liceum profil.	Szkoła policealna	Szkoła zawodowa	Ogółem
Kobiety	98	95	94	88	77	96
N	12064	4859	493	585	1145	19146
Mężczyźni	96	92	91	94	66	89
N	6816	7186	199	126	2866	17193
Ogółem	97	93	93	89	69	92
N	18880	12045	692	711	4011	36339

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013.

Do braku znajomości jakiegokolwiek języka obcego częściej przyznawali się mężczyźni (różnica 7 punktów procentowych).

W obrębie wszystkich analizowanych typów szkół, największy odsetek uczniów deklarujących brak znajomości języka obcego występował w zasadniczych szkołach zawodowych. Najczęściej byli to mężczyźni (11 punktów procentowych więcej niż w przypadku kobiet uczących się w tych placówkach). Na drugim miejscu znaleźli się uczniowie szkół policealnych - brak znajomości języka obcego zadeklarowało 11% badanych. W przypadku tych placówek brak znajomości języka obcego częściej zgłaszały kobiety (różnica 6 punktów procentowych).

Najmniejszy odsetek osób sygnalizujących brak znajomości jakiegokolwiek języka obcego wystąpił wśród uczniów liceów ogólnokształcących.

Wśród wszystkich zgłaszanych przez uczniów języków obcych wybrano 6, które wymieniło więcej niż 1% badanych (tabela 2.19). W zestawieniu pominięto języki martwe (łacina) oraz osoby, dla których język polski jest językiem obcym.

Tabela 2.19. Znajomość najczęściej zgłaszanych przez uczniów nowożytnych języków obcych (dane w %)

Język	Kobieta	Mężczyzna	Ogółem	N _{kob.}	N _{mężcz.}	N _{Ogółem}
Angielski	96	96	96	17478	14420	31898
Niemiecki	62	59	60	11273	8825	20098
Rosyjski	14	14	14	2508	2068	4576
Francuski	11	5	9	2025	815	2840
Hiszpański	4	2	3	755	368	1123
Włoski	2	1	2	378	223	601

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013.

Zgodnie z oczekiwaniami, zdecydowana większość badanych deklarowała znajomość angielskiego. Drugim pod względem popularności językiem obcym był język niemiecki, którego znajomość zgłosiło 60% osób znających jakikolwiek język obcy. Pozostałe języki cieszą się znacznie mniejszą popularnością. Co siódmy badany deklarował znajomość rosyjskiego, a co dziesiąty - francuskiego (jego znajomość częściej deklarowały kobiety). Hiszpański i włoski to języki, których znajomość zgłosiło 2-3% badanych uczniów.

Uczeń, który zadeklarował znajomość danego języka był również proszony o oszacowanie swoich umiejętności pod kątem czytania, pisania, mówienia oraz rozumienia ze słuchu w danym języku. Badani udzielali odpowiedzi na skali liczbowej od 1 (bardzo niski poziom danej umiejętności) do 6 (bardzo wysoki poziom danej umiejętności).

Tabela 2.20. Średnia samoocena uczniów pod względem umiejętności czytania, pisania, mówienia oraz rozumienia ze słuchu w znanych przez siebie językach obcych w zestawieniu z wynikami z I edycji badań (2010)

Język	2013				Zmiana w porównaniu z 2010 r.			
	czytanie	pisane	mowa	roz. ze słuchu	czytanie	pisanie	mowa	roz. ze słuchu
Angielski	4,23	3,89	3,81	3,85	0,13	0,21	0,14	0,21
Niemiecki	3,15	2,81	2,73	2,67	-0,06	-0,06	-0,07	0,05
Francuski	2,97	2,62	2,69	2,51	-0,07	-0,07	-0,05	0,04
Rosyjski	3,36	3,13	3,15	3,27	0,04	-0,05	-0,05	0,02
Włoski	3,28	2,74	3,03	3,03	0,03	-0,09	-0,05	-0,07
Hiszpański	3,42	2,93	3,05	3,09	0,12	0,15	0,15	0,23

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013.

Spośród wszystkich sześciu najpopularniejszych języków, najwyżej swoje umiejętności oceniali badani uczący się języka angielskiego. Umiejętności w zakresie języka rosyjskiego znalazły się na drugim miejscu. Najniżej oceniali swoje umiejętności badani deklarujący znajomość języka francuskiego.

Spośród wszystkich umiejętności językowych, badani najwyżej oceniali swoje umiejętności w zakresie czytania, a najniżej - pisania.

Większość przeciętnych ocen jest zbliżona do rezultatów badania z 2010r. Niewielkie odnotowane różnice dotyczyły wzrostu samooceny umiejętności w zakresie języka angielskiego oraz hiszpańskiego.

Dodatkowymi czynnikami wpływającymi na poziom średniej samooceny kompetencji w zakresie języków obcych były także status społeczno-ekonomiczny oraz uczęszczanie na zajęcia dodatkowe z danego języka. Zestawienie obejmujące te aspekty przedstawiono w tabeli 2.21.

Tabela 2.21. Średnia samoocena uczniów pod względem umiejętności czytania, pisania, mówienia oraz rozumienia ze słuchu języku angielskim i niemieckim w podziale na status społeczno-ekonomiczny i uczestnictwo w zajęciach dodatkowych z języka (skala 1 -6)

Umiejętności		Status społeczno-ekonomiczny*								
		niski			średni			wysoki		
		Zajęcia dodatkowe			Zajęcia dodatkowe			Zajęcia dodatkowe		
		nie	tak	ogół.	nie	tak	ogół.	nie	tak	ogół.
Angielski	czytanie	3,93	4,26	3,98	4,20	4,50	4,26	4,61	4,84	4,68
	pisanie	3,58	3,98	3,64	3,86	4,23	3,94	4,25	4,54	4,33
	mowa	3,48	3,82	3,53	3,79	4,10	3,85	4,22	4,50	4,30
	rozumienie	3,52	3,75	3,55	3,84	4,14	3,90	4,31	4,54	4,38
Niemiecki	czytanie	3,10	4,07	3,15	3,12	4,12	3,16	3,11	4,43	3,18
	pisanie	2,77	3,80	2,82	2,78	3,96	2,83	2,76	4,10	2,82
	mowa	2,68	3,56	2,72	2,72	3,72	2,76	2,72	3,92	2,78
	rozumienie	2,60	3,54	2,64	2,66	3,67	2,70	2,70	4,04	2,76

* ze względu na małe liczebności połączono kategorie „bardzo niski status społeczno-ekonomiczny” oraz „niski status społeczno-ekonomiczny”.

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013.

Status społeczno-ekonomiczny wyraźnie różnicował ocenę kompetencji badanych uczniów w zakresie wszystkich analizowanych umiejętności w przypadku języka angielskiego - im wyższy status, tym wyższe średnie oceny uczniów. Natomiast w przypadku języka niemieckiego nie odnotowano jego wpływu na samoocenę kompetencji badanych uczniów.

Uczestnictwo w zajęciach dodatkowych z języka różnicowało poziom samooceny w przypadku obu analizowanych języków - osoby biorące udział

w takich zajęciach wyżej oceniali swoje kompetencje w zakresie danego języka. Uczniowie uczestniczący w zajęciach dodatkowych z języka niemieckiego oceniali swoje umiejętności lepiej średnio o 1 pkt na skali (w przypadku języka angielskiego było to ok. 0,3 pkt). Warto w tym miejscu

wspomnieć, że zajęcia dodatkowe z języka niemieckiego cieszą się znacznie mniejszą popularnością (ok. 3% badanych w BKL).

Inną zmienną różnicującą postrzeganie poziomu własnych kompetencji w zakresie języków obcych przez uczniów był typ szkoły, do której uczęszczali.

Tabela 2.22. Średnia samoocena umiejętności czytania, pisania mówienia i rozumienia ze słuchu w języku obcym, w podziale na typ szkoły (skala 1-6)

Umiejętności		Typ szkoły				
		LO	LP	SzP	Tech	ZSZ
Angielski	czytanie	4,46	3,94	4,12	4,03	3,49
	pisanie	4,12	3,59	3,77	3,66	3,23
	mówienie	4,01	3,49	3,72	3,59	3,3
	rozum. ze słuchu	4,08	3,47	3,84	3,63	3,27
	N	17850	592	558	10481	2344
Niemiecki	czytanie	3,17	3,31	3,5	3,09	3,14
	pisanie	2,83	3,02	3,1	2,75	2,92
	mówienie	2,73	2,86	3,03	2,69	2,92
	rozum. ze słuchu	2,7	2,77	2,9	2,59	2,88
	N	10983	378	273	7110	1204

Źródło: BKL - Badanie Uczniów 2013.

Wśród wszystkich wyróżnionych typów szkół, najwyższą przeciętną samoocenę własnych umiejętności językowych prezentowali uczniowie liceów ogólnokształcących. W przypadku języka angielskiego przeciętna samoocena każdej z czterech umiejętności plasowała się u nich na poziomie powyżej średniej.

Najniższą samoocenę umiejętności w zakresie języka angielskiego formułowali uczniowie zasadniczych szkół zawodowych. Żadna z ocenianych przez nich umiejętności nie znalazła się powyżej wartości średniej.

Największe dysproporcje między umiejętnościami w zakresie tego samego języka obcego są widoczne pomiędzy biegłością w czytaniu w języku niemieckim (oceniającą przez uczniów wszystkich typów szkół na co najmniej 3) a opanowaniem rozumienia ze słuchu i mówienia w tym języku (uczniowie wszystkich typów szkół ocenili je poniżej wartości 3).

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) jest agencją rządową podlegającą Ministrowi właściwemu ds. gospodarki. Powstała na mocy ustawy z 9 listopada 2000 r. Zadaniem Agencji jest zarządzanie funduszami z budżetu państwa i Unii Europejskiej, przeznaczonymi na wspieranie przedsiębiorczości i innowacyjności oraz rozwój zasobów ludzkich. Od ponad dekady PARP wspiera przedsiębiorców w realizacji konkurencyjnych i innowacyjnych przedsięwzięć. Celem działania Agencji jest realizacja programów wspierających działalność innowacyjną i badawczą małych i średnich przedsiębiorstw (MSP), rozwój regionalny, wzrost eksportu, rozwój zasobów ludzkich oraz wykorzystywanie nowych technologii. Misją PARP jest tworzenie korzystnych warunków dla zrównoważonego rozwoju polskiej gospodarki poprzez wspieranie innowacyjności i aktywności międzynarodowej przedsiębiorstw oraz promocja przyjaznych środowisku form produkcji i konsumpcji. W perspektywie finansowej obejmującej lata 2007-2013 Agencja jest odpowiedzialna za wdrażanie działań w ramach trzech programów operacyjnych – Innowacyjna Gospodarka, Kapitał Ludzki i Rozwój Polski Wschodniej.

Centrum Ewaluacji i Analiz Polityk Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego (CEiAPP UJ) zostało utworzone w 2008 r. jako uniwersytecka autonomiczna jednostka naukowo-badawcza. Głównym obszarem działalności Centrum jest współpraca z administracją publiczną – zarówno centralną, jak i regionalną – w zakresie ewaluacji i analizy polityk publicznych oraz ich metodologii. Działalność Centrum obejmuje usługi edukacyjne oraz prowadzenie badań naukowych i stosowanych, prac eksperckich i analitycznych skierowanych przede wszystkim do sektora administracji publicznej różnych szczebli. W ciągu kilku lat działalności pracownicy i eksperci Centrum realizowali liczne projekty dla instytucji administracji centralnej – Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Ministerstwa Finansów, Kancelarii Premiera Rady Ministrów, Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, Pracodawców RP. Przez cały czas Centrum współpracuje również z instytucjami regionalnymi – Wojewódzkim Urzędem Pracy w Krakowie, Urzędem Marszałkowskim Województwa Małopolskiego oraz innymi ośrodkami naukowymi i badawczymi – Uniwersytetem Ekonomicznym w Krakowie, Małopolską Szkołą Administracji Publicznej czy Wojewódzkim Urzędem Statystycznym w Krakowie.